

20 jaar! vakblad voor
informatieprofessionals

01

Miljoenenbusiness
achter
headbangende banaan

GIFjes

02

5 trends

**Boek-
wetenschap**

03

Oplossing voor linkrot

**Persistent
identifiers**

04

Informatiebeheer van
de overheid

Puberbrein

Nieuwe rol
voor ip'ers

**Embedded
librarianship**

KBenP

meer waarde uit informatie

ADVIES

APPS

BUSINESS
INTELLIGENCE

CONTENT

SEARCH

TALENT

ZAAKGERICHT
WERKEN

FAIRPOINT

GO OPLEIDINGEN

SMARTSHORE

UITGEVERIJ IP

De KBenP Groep helpt u uw informatievoorziening op een hoger plan te brengen en voortdurend verder te verbeteren.

KBenP doet dit door te inspireren, te innoveren en praktisch bruikbare en succesvolle resultaten op te leveren.

KBenP werkt vanuit gedegen vakken, ervaring en competenties. Alle facetten van informatievoorziening, -management en -beheer zijn ons vak.

KBenP levert waar voor geld. Onze cultuur is no-nonsense: afspraak is afspraak.

2016 04

Embedded librarians kunnen een verbindende rol tussen gebruikers spelen. Lees verder op pagina 16

Jacqueline van der Kort

REDACTIONEEL

8 Vincent Janssen

GIFjes als miljoenenbusiness

Het grootste bedrijf achter GIFjes, Giphy.com, wist onlangs 55 miljoen dollar van investeerders los te peuteren. Die bewegende, pixelachtige afbeeldingen zijn niet zo onbenullig als ze in eerste instantie lijken.

16 Tale Evenhuis en Wim Zuidberg

Embedded librarianship

Embedded librarianship is een bijzondere vorm van klantgerichtheid. En omdat er een organisatorische dimensie aan het werk wordt toegevoegd, krijgt het vak van de informatiespecialist ook nog eens een verdieping.

20 Marieke van Delft

5 trends in de boekwetenschap

Sinds de benoeming van de eerste bijzonder hoogleraar in 1954 is de wetenschappelijke beoefening van de boekwetenschap tot bloei gekomen. Wat zijn nu de trends in dit vakgebied?

Undercover held

We hebben informatiespecialisten hard nodig, want volgens het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen deugt een groot deel van de klinische studies niet. In de psychologie twijfelt men ook aan de kwaliteit van de publicaties. Wat fijn als er dan een IP'er op je afdeling zit die je de weg wijst naar betrouwbare informatie.

Embedded librarian... toen ik voor het eerst over die term hoorde, sloeg mijn fantasie op hol. Embedded betekent 'diep verankerd in iets', zoals een splinter in je vinger, of stevig vastzitten in de modder. Dat is niet fijn en kan niet de bedoeling zijn. Een bibliotheekcollega als een implantaat in de klant. Als een sciencefiction van Kaufman: *Invasion of the body snatchers*... Of wordt embedded bedoeld als 'geïntegreerd in iets anders'? Zoals een filmpje in een blogpost, of een gifje van een headbangende banaan in je Facebook-update. Zie je de informatiespecialist al voor je? Onzin natuurlijk, het is eigenlijk net als embedded journalism. De journalist die meegaat met een militaire eenheid in een gewapend conflict. Een soort undercover held. Kijk, dat willen we zijn! Maar waar de journalist informatie komt halen, komt de informatiespecialist de informatie juist brengen. Op de cover, van deze IP

Matthijs van Otegem
redactie@informatieprofessional.nl

24 Maayke Rusken

Altijd vindbaar met persistent identifiers

De effecten van linkrot, niet-werkende links op internet, zijn door de komst van aggregatoren als Europeana en de beschikbaarstelling van open data in sneltreinvaart toegenomen. De oplossing: persistent identifiers.

28 Frank Huysmans

Informatiehuishouding van Jan Steen

Minister Bussemaker kreeg onlangs het advies *Het puberbrein van de overheid* aangereikt. Gaat het advies de langverwachte aandacht van de overheden brengen voor hun eigen informatiebeheer?

33 Rob Coers

Let's #InstaSwap

Pareltjes uit musea, archieven en bibliotheken komen tegenwoordig via Instagram bij een groot publiek onder ogen. Nog leuker is om als organisaties daarbij samen te werken via een #MuseumInstaSwap.

COLOFON

IP is samen met InformatieProfessional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (20ste jaargang) van Uitgeverij IP, Charlotte van Pallandtlaan 18, 2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85, www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18, 2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85, e-mail redactie@informatieprofessional.nl.

uitgever

Peter van Gorsel.

redactie

Maarten Brinkerink, Alice Doek, Wilbert Helmus, Frank Huysmans, Vincent Janssen, Alice de Jong, Evelien de Jonge, Andrea Langendoen, Leen Liefsoens, Edwin Mijnsbergen, Paul Nieuwenhuysen, Ronald de Nijs (eindredacteur), Matthijs van Otegem, Eric Sieverts en Daniël de Vette.

vormgeving

Eric van den Berg, egfvdberg@upcmail.nl, Tom van Staveren, graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer

Geert-Jan van Bussel, Elvira Caneda Cabrera, Rob Coers, Jos Damen, Marieke van Delft, Tale Evenhuis, Rob Feenstra, Eric Kokke, Maayke Rusken, Raymond Snijders en Wim Zuidberg

abonnementen

Voor abonnementsprijzen en andere informatie zie InformatieProfessional.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren in blad of op de site: Joop Slor bij Recent op 020-3308998.

Het verlenen van toestemming tot publicatie in dit tijdschrift strekt zich tevens uit tot het in enigerlei vorm elektronisch beschikbaar stellen.

RUBRIEKEN

06 Nieuws

10 Startup Peerby

15 Wisselcolumn Rob Feenstra

32 Column Geert-Jan van Bussel

34 Juridische kwesties Webarchivering

35 Werkrituelen Marja Kingma

36 Lifehacking Een browser voor onze vrienden

37 IPLingo Bibliotheek®

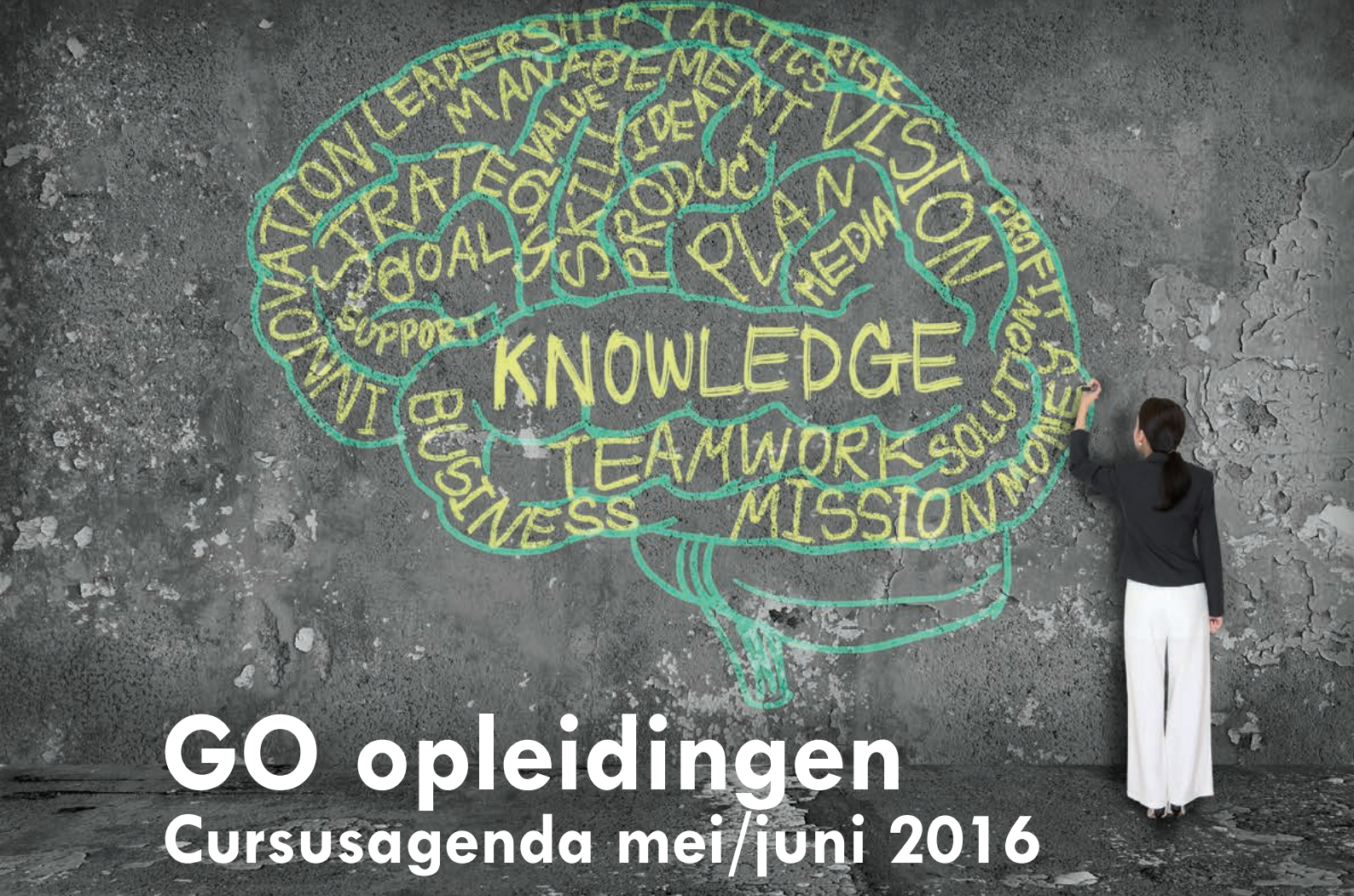
38 Dat zoeken we op TED

39 Column Frank Huysmans

Vincent de Keijzer is gestart als kwartiermaker bij het 'knooppunt van ict-leveranciers'. Lees verder op pagina 11

Het volgende nummer van IP verschijnt 9 juni. Bijdragen voor dit nummer zijn welkom tot 24 mei.

GO opleidingen

Cursusagenda mei/juni 2016

12/05 MASTERCLASS 'ZOEKEN EN VINDEN VAN BEELD, GELUID & MULTIMEDIA

12/05 ONTWERPEN EN OPTIMALISEREN VAN INFORMATIESYSTEMEN*

13/05 MEDIATHEEKBEHEER IN HET ONDERWIJS **GAAT ZEKER DOOR**

17/05 RELATIEBEHEER & ACCOUNTMANAGEMENT

20/05 PRIVACY & DIGITALE GEGEVENS

20/05 DOELMATIG GEBRUIK VAN INTERNET IN DE MEDIATHEEK **GAAT ZEKER DOOR**

24/05 OPTIMAAL INFORMATIE ZOEKEN VIA INTERNET

25/05 ADVIESVAARDIGHEDEN

25/05 AUTEURSRECHT **GAAT ZEKER DOOR**

30/05 STRATEGISCH INZETTEN VAN SOCIAL MEDIA

03/06 CYBERSECURITY

09/06 DIDACTISCHE EN PEDAGOGISCHE ZAKEN IN DE MEDIATHEEK **GAAT ZEKER DOOR**

15/06 AUTEURSRECHT (VERVOLG) **GAAT ZEKER DOOR**

19/06 MEDIACOACH **GAAT ZEKER DOOR**

1

2

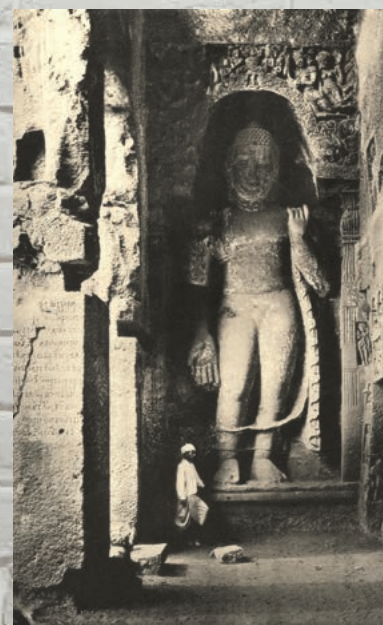
3

7

8

9

Erfgoedinstellingen 'doneren' 1 miljoen afbeeldingen aan Wikipedia

Begin april 2016 was het zover. Naturalis bracht een afbeelding van een vogel in op Wikimedia Commons, de bestandendatabase van Wikipedia. Dat bleek de miljoenste afbeelding afkomstig van een Nederlandse erfgoedinstelling die op Commons gezet werd. Het was een foto van een dood vogeltje, maar dat was niet symbolisch. Binnen zeven jaar brachten Nederlandse bibliotheken en musea namelijk maar liefst 1 miljoen afbeeldingen naar Wikipedia: een record. Een aantal van die afbeeldingen (de meest bekeken en favoriete) zijn te zien op deze pagina's. De hoofdleveranciers zijn de gebruikelijke verdachten: de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed met 480.000 foto's van vooral

Nederlandse monumenten, Naturalis met 275.000 afbeeldingen van dieren en planten, het Tropenmuseum met 50.000 (oudere) foto's, het Nationaal Archief met 20.000 stuks en het Rijksmuseum met 15.000 afbeeldingen.

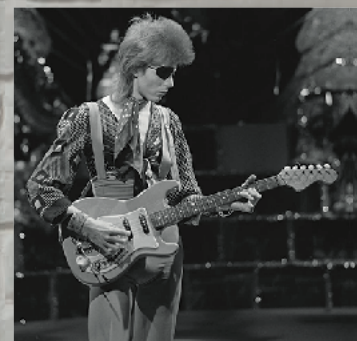
De gebruikscijfers zijn ongelooflijk hoog: in diverse gevallen honderdmaal het gebruik via de website van de eigen erfgoedinstelling. Een voorbeeld: de afbeelding van Elizabeth I, van de bibliotheek van het Vredespaleis, werd maar liefst 400.000 maal bekeken. Zelfs als de statistiek de werkelijkheid vertekent, is het goed dat deze miljoen afbeeldingen nu voor iedereen gemakkelijk toegankelijk en vrij te gebruiken zijn. (Jos Damen) <

4

5

6

10

11

12

13

14

1. De Kuip in Rotterdam. Foto: Ton van der Wal (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

2. Wipwatermolen in Bleskensgraaf. Foto: Gerard Dukker (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

3. Orka. Foto: Henk Caspers (Naturalis)

4. Vaccinatie in Indonesië (Tropenmuseum)

5. Nicolaas Pieneman (Rijksmuseum)

6. David Bowie (TopPop 1974) (Instituut Beeld & Geluid)

7. VOC-vloot 1606 (Koninklijke Bibliotheek)

8. Johannes Lingelbach: Dam (Amsterdam Museum)

9. Boeddha in Kanheri (Collectie KITLV / UB Leiden)

10. Elizabeth I (Bibliotheek Vredespaleis)

11. Johannes Gysius: Tachtigjarige oorlog (Bibliotheek Vredespaleis)

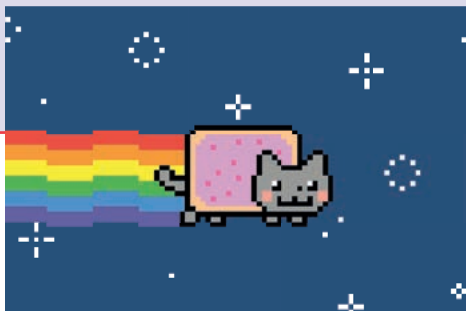
12. Festival Kapsiki (Kameroen). Foto: Wouter van Beek (Afrika-Studiecentrum)

13. Johan Cruyff (1967). Foto Ron Kroon (ANFO, Nationaal Archief)

14. Willemijn Posthumus-van der Goot (Atria)

NYAN CAT

Vijf jaar geleden verscheen het irritantste gifje aller tijden: Nyan Cat. Een Pop-Tart met een kattenhoofd, vliegend door de ruimte met een regenboogspoor, werd zelfs een van de meest bekeken YouTube-video's in 2011.

DANSENDE BANANEN

Dansende, zwaaiende en headbangende bananen waren tijdens de jaren 0 de ideale manier om je te uiten in chatrooms, forums en social media-sites.

Gifjes: miljoenenbusiness achter headbangende banaan

Het lijkt zo triviaal, die bewegende pixelachtige beelden die onze social media en nieuwsberichten opleuken. Toch wist het grootste bedrijf achter de gifjes, Giphy.com, eerder dit jaar het verbazingwekkende bedrag van 55 miljoen dollar bij investeerders los te peuten. Inmiddels schat Giphy.com de waarde van zijn bedrijf op zo'n 300 miljoen dollar. Gifjes zijn toch niet zo onbenullig als ze in eerste instantie lijken.

stig uit oude televisieshows en films. Na de opheffing van Hyves heeft het radioduo Coen en Sander zelfs de Facebook-pagina 'Laat de headbangende banaan niet vergaan' opgericht om het inmiddels iconische fruitstuk in leven te houden.

Door: Vincent Janssen

De lezers die naast *IP* ook regelmatig de *Cosmopolitan* digitaal doorbladeren, zullen inmiddels vertrouwd zijn met de *graphic interchange format* (gif) afbeeldingen. Een artikel met 34 beautytips voor de lenteperiode gaat tegenwoordig vergezeld van een dozijn bewegende plaatjes. Denk: Disney-prinsessen, katten in de ruimte en rapper Drake.

Ook in andere media hebben gifjes inmiddels een vaste plek veroverd. Op satirische nieuwssites is het bewegende, gebronsde gezicht van Donald Trump haast niet meer weg te denken in artikelen over de

aankomende Amerikaanse verkiezingen.

Hoe kan het dat er in zo iets plebeïsch tientallen miljoenen dollars geïnvesteerd worden?

Dansende baby's en bananen

Het bestandstype gif werd in 1987 ontwikkeld. Toch zou het eerste gifje pas een decennium later viral gaan. Een dansende 3d-baby was het begin van een geluidloos fenomeen dat de taal van internet voorgoed veranderde. In plaats van tekst en emoji's te gebruiken was er nu ook de mogelijkheid om je eenvoudig te uiten met bewegend

beeld. Reageren op een Hyves-krabbel met een headbangende banaan was in de zero's ongeveer het tofste wat je kon doen. Tegenwoordig worden de gifjes veelal gebruikt om enkele luttele seconden uit een filmfragment in een *loop* af te spelen. Spocks rijzende wenkbrauwen worden ingezet om ongeloof te uiten en een popcorn etende Michael Jackson is een prima alternatief om te laten zien dat je aan het genieten bent. De populariteit van deze gifjes is ook te danken aan het nostalgische gevoel dat ze oproepen. Veel van de gebruikte fragmenten zijn namelijk afkom-

Bejaarde technologie

Vanuit technisch perspectief is het gifje nauwelijks veranderd sinds die dansende baby uit 1996. En dat is goed zichtbaar. Net als twintig jaar geleden ondersteunt het bestandstype slechts 256 kleuren en bevat het geen audio. Het is op zijn zachtst gezegd merkwaardig dat deze bejaarde technologie nog overeind staat in een tijd waarin YouTube al in 4K beeld (ultra hd) video's aanbiedt. De verklaring voor de langgerekte levensduur van het bestandstype ligt in het gebruiksgemak. Gif-bestanden worden door vrijwel iedere browser ondersteund, terwijl de mediaspeler Adobe Flash (een ander middel om bewegend beeld te tonen

DONALD TRUMP

Trumps elastische gezichtsuitdrukkingen zijn tegenwoordig populair materiaal voor gifjes. Voor iedere emotie heeft de Amerikaanse presidentskandidaat een passend voorkomen.

Foto: Gage Skidmore

op websites) steeds meer ge-weerd wordt. Het automatisch afspelen van Flash-video's zou namelijk onveilig zijn en het browsen vertragen. Bovendien is de creatie van een gifje weggelegd voor iedere leek. Binnen een paar tellen kun je op Giphy.com een aantal afbeeldingen of een YouTube-video veranderen in een bewegend plaatje – en het vervolgens delen. En voor degenen die hun Facebook-kompanen willen verblijden met een zelfgemaakt filmpje van hun *twerkende* kat, is een gifje eigenlijk de beste optie. In tegenstelling tot een foto toont het gifje bewegend beeld, maar niemand hoeft ervoor op de 'play'-knop te drukken. Ge-garandeerde views dus.

Miljoenen voor Giphy

Giphy.com is niet de enige website waar gif-bestanden gemaakt kunnen worden, maar het is verreweg wel de meest gebruikte. Vooral nu gifjes ondersteund worden door Facebook en Twitter, is het succes van de site exponentieel gegroeid. Jarenlang bevond dit bestandstype zich in een puberteitsstadium, met enorme successen op lolbroekforums als 4chan en 9GAG. Nu het gifje zijn weg gevonden heeft naar de mainstream social me-

dia-platforms, komt het in een volwassen fase terecht.

Communicatie en informatieconsumptie kunnen tegenwoordig niet snel genoeg gaan – en daar speelt Giphy.com handig op in. Men hoeft niet meer de drie uur durende film *The Revenant* te downloaden om te zien hoe Leonardo DiCaprio verminkt wordt door een beer, als het hele fragment in een gifje van één minuut op Facebook verschijnt.

Nu het bestandstype bijna universeel inzetbaar is, zijn de mogelijkheden ongekend. Ondanks het feit dat Giphy.com momenteel geen omzet maakt, is het aannemelijk dat de website op korte termijn advertenties in de vorm van gifjes gaat tonen. Dat investeerders onlangs nog 55 miljoen dollar in deze site hebben gestoken, is een signaal dat ook bedrijven vertrouwen hebben in de toekomst van informatie op snackformaat en de mogelijke opbrengsten hiervan. Of iederéén staat te wachten op een ongevraagd bewegend Trump tijdens het lezen van het nieuws valt echter te betwijfelen. <

Vincent Janssen is redacteur van IP en specialist Scientific Information bij de Maastricht University Library.

Studeren in een sportieve omgeving

Sports, study, socialize: dat zijn de drie pijlers van het nieuwe University Sports Centre (USC) van Maastricht University. In het nieuwe sportcomplex, dat in april officieel werd geopend, is meer te vinden dan alleen fitnessapparatuur en sportzalen. De universiteitsbibliotheek heeft er 175 studieplekken geïnstalleerd.

In januari werden al negen studieruimtes in het sportcentrum geopend. Met experimentele meubelstukken, zoals zitballen, 'kniestoelen' en wiebelende krukken, worden studenten uitgenodigd een ergonomische studiehouding aan te nemen. Bij de officiële opening van het sportcentrum in april werd daarnaast ook de 'Learning Loft' gepresenteerd: een grote open studieruimte te midden van squashbanen, klimmuren en fitnesszalen. Deze combinatie draagt bij aan het initiatief om van de UM een gezonde universiteit te maken.

Het multifunctionele gebouw geeft studenten niet alleen de mogelijkheid om sport en studie te combineren. Met een

groot sportcafé, direct onder de Learning Loft, wil het USC zich ook profileren als een sociale ontmoetingsplek.

De gedachte dat een studieruimte stil moet zijn, wordt losgelaten in het USC. De gedempte muziek van de cheerleadertraining, de piepende maat-46-schoenzolen uit de basketbalzaal en het geroezemoes van het sportcafé zorgen voor een bijzondere sfeer in de Learning Loft.

De Universiteitsbibliotheek van Maastricht heeft geen boeken of bibliotheekpersoneel in de nieuwe locatie geplaatst. Een overvloed aan stroompunten en WiFi hotspots zouden de studenten voldoende moeten faciliteren om zelfstandig te studeren. <

Studieplekken van de Universiteitsbibliotheek van Maastricht in het University Sports Centre

Foto: Vincent Janssen

Startup Peerby: eeuwenoud principe als basis voor de deeleconomie

Peerby brengt al ruim drie jaar vraag en aanbod bij elkaar door middel van een platform waarop mensen spullen kunnen lenen. Nieuw is dit niet. Bibliotheken lenen al eeuwenlang materialen uit. Toch werd Peerby bij de oprichting gezien als revolutionair en groeide het al snel uit tot een aansprekend voorbeeld van de deeleconomie.

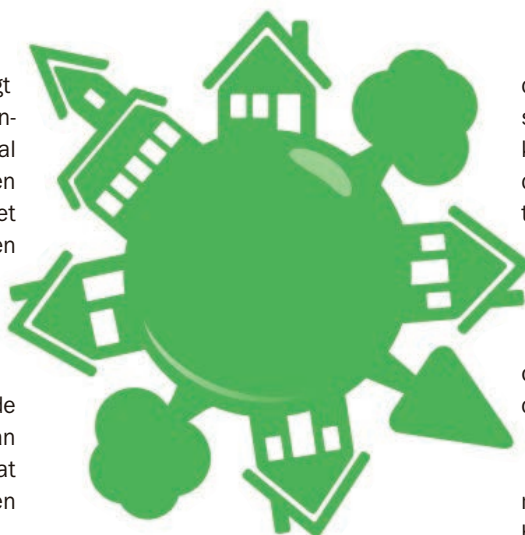
Door: Eric Kokke

Het concept van Peerby is simpel en volgt het oude principe van het bij elkaar brengen van vraag en aanbod. Een digitaal platform zorgt ervoor dat mensen snel en makkelijk met elkaar in contact komen. Het concept scheelt de deelnemers niet alleen in de portemonnee (weinig gebruikte producten zoals een boormachine hoeven niet te worden aangeschaft), het bevordert ook het contact tussen (buurt-) bewoners. En dan is er nog het bijkomende duurzaamheidsaspect (een bijdrage aan de besparing van de CO2-uitstoot), wat oprichter Daan Weddepohl diverse prijzen opleverde.

Een van de redenen om met Peerby te starten was een einde te maken aan de 'wegwerp'-cultuur. Dit duurzaamheidsprincipe komt ook terug in de visie van het bedrijf. Peerby wil op den duur 'toegang tot alle spullen voor iedereen' realiseren. Het hoopt een kanteling teweeg te brengen van een lineaire economie, waarbij spullen gemaakt zijn om niet lang mee te gaan, naar een circulaire economie waarin de producten veel langer meegaan.

Crowdfunding

De vliegende start van Peerby in augustus 2012 is waarschijnlijk een combinatie van eenvoud en een gunstige tijdgeest geweest. Nog steeds bestaat er veel vertrouwen in het concept. Met een zeer succesvolle crowdfundingcampagne in maart 2016 – binnen één week werd ruim 2 miljoen euro binnengehaald – als bewijs. Deze kapitaalinjectie is nodig voor de ver-

dere ontwikkeling en uitbreiding. En net als zoveel andere startups maakt Peerby nog geen winst.

Om het succes te kunnen vertalen naar winstcijfers zoekt de organisatie nieuwe verdienmodellen. Oorspronkelijk ging het bij Peerby om het 'echte' lenen. Zonder betaling, zonder tegenprestatie. Maar in 2015 is de dienst Peerby GO gestart. Hierbij gaat het om lenen – of eigenlijk huren – tegen een geldbedrag. Peerby GO zorgt voor de logistiek rond het 'geleende' product en vraagt daar 25 procent commissie voor. Daarmee verdienen dus zowel de uitlener als Peerby aan de dienstverlening.

Nieuwe wegen

Met dit nieuwe concept stapt het bedrijf af van het oorspronkelijke uitgangspunt: het kosteloos gebruik van spullen. Een keuze die zorgt voor kritiek en de voorspelling dat 'het grote geld' weer gaat profiteren van

deze dienst. Peerby zelf geeft aan dat deze stap het gevolg is van de resultaten uit een klantenonderzoek. Veel gebruikers gaven daarin aan dat zij behoefte hebben om een tegenprestatie te leveren bij veelvuldig gebruik van de gratis diensten.

Peerby blijft zich steeds ontwikkelen om het bedrijf over een paar jaar winstgevend te maken. De focus ligt daarbij op internationale uitbreiding; denk aan locaties als Londen, New York, Chicago en Los Angeles. Inmiddels is Peerby al in San Francisco neergestreken, waar het experimenteert met nieuwe diensten zoals een hondenuitlaatdienst.

Lessen

Wat kan de informatiedienstverlening leren van het succes van Peerby? Eigenlijk maakt het gebruik van het businessmodel van een bibliotheek. Nu veel bibliotheken of informatiecentra ernaar streven om midden in de samenleving (openbare bibliotheek) of organisatie te staan, is een uitbreiding van (uitleen)diensten met 'branchevreemde' artikelen misschien nog niet eens zo'n gek idee. Eind 2014 schreef IP al over bibliotheken (voornamelijk in de VS) die al dan niet informatie gerelateerde producten aan het aanbod hebben toegevoegd. Dit lijkt in Nederland nog geen massale navolging te hebben gehad. Een gemiste kans in een oprukkende deeleconomie? Of een terecht genegeerde hype? <

Eric Kokke is marketingmanager van GO opleidingen.

Q & A

Vincent de Keijzer is op 1 april gestart als kwartiermaker bij het zogenaamde 'knooppunt van ict-leveranciers', een samenwerkingsverband van ict-dienstverleners in de erfgoedsector. Daarnaast is hij projectcoördinator Digitaal Media bij het Gemeentemuseum Den Haag.

Wat is het knooppunt van ict-leveranciers?

'Het is een samenwerkingsverband van ict-leveranciers binnen de creatieve industrie. Het idee hiervoor is op 9 maart 2015 ontstaan tijdens de presentatie van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed (waarmee de erfgoedsector de potentie van digitaal erfgoed maximaal wil benutten en het beheer ervan efficiënt wil organiseren). De aanwezige leveranciers van erfgoedsoftware gaven aan behoefte te hebben aan structureel overleg om gezamenlijk generieke en innovatieve oplossingen te ontwikkelen. Daarmee willen zij een bijdrage leveren aan de uitwerking van de strategie van het Netwerk Digitaal Erfgoed en de thema's van CLICKNL, het kennis- en innovatienetwerk van de creatieve industrie in Nederland.'

Welke functie vervul je in dit knooppunt?

'Mijn functie is die van kwartiermaker. Ik word ingehuurd door het Meertens Instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, penvoerder van het programma CLICKNL. Ik werk nauw samen met de programmacoördinator CLICKNL (Meertens Instituut) en de coördinator Programma Bruikbaar van het Netwerk Digitaal Erfgoed. Tot eind 2016 zal ik wekelijks zo'n 19 uur aan deze nieuwe functie besteden.'

'Als kwartiermaker organiseer en faciliteer ik het overleg tussen de deelnemende leveranciers. Ook draag ik zorg voor een structureel overleg tussen het knooppunt leveranciers en het Netwerk Digitaal Erfgoed. Bovendien zoek ik naar kansen voor het MKB binnen de ontwikkelagenda van het Netwerk Digitaal Erfgoed en de initiatieven van CLICKNL.'

Waaruit wordt je functie betaald?

'Mijn functie wordt betaald uit een eigen bijdrage van de deelnemende leveranciers en een eenmalige bijdrage via de MIT-regeling van Economische Zaken voor de Topsector Creatieve Industrie.'

Wat ga je als eerste oppakken?

'De coördinatoren van het Netwerk Digitaal Erfgoed willen graag weten welke positie de leveranciers innemen in hun discussies over Persistent Identifiers (een soort ISBN voor digitale objecten) en het gedistribueerde netwerk van erfgoedinformatie. In het bijzonder zijn ze geïnteresseerd in de gemeenschappelijk feedback van de leveranciers op het zogenaamde position paper over de toekomst van aggregatie en de referentiearchitectuur. Het ligt voor de hand dat we deze vraag van het Netwerk Digitaal Erfgoed snel op zullen pakken. Overigens start ik met een korte inventari-

satieronde waarbij ik de deelnemers zal vragen naar hun specifieke wensen en verwachtingen met betrekking tot het knooppunt.'

Waarom vinden leveranciers het belangrijk om zich aan te sluiten bij het knooppunt?

'Leveranciers kunnen via het knooppunt in een vroeg stadium hun ideeën kenbaar maken aan het Netwerk Digitaal Erfgoed om op die manier goede generieke oplossingen te ontwikkelen die goed aansluiten bij de afzonderlijke eigen softwareproducten. Belangrijke meerwaarde voor het Netwerk Digitaal Erfgoed is de internationale kennis en ervaring van de leveranciers. Verder is het interessant voor leveranciers om in een vroeg stadium opmerkzaam te worden gemaakt op kansen voor het MKB binnen de ontwikkelagenda van het Netwerk Digitaal Erfgoed en de initiatieven van CLICKNL.'

Wat hebben erfgoedinstellingen aan dit knooppunt?

'Voor erfgoedinstellingen is het interessant om de problemen die zij in de dagelijkse praktijk tegenkomen in een breder perspectief te kunnen plaatsen. In plaats van een direct gesprek met de eigen leverancier kan, via het Netwerk Digitaal Erfgoed, een groep leveranciers worden aangesproken die gemeenschappelijk met elkaar naar generieke oplossingen kunnen zoeken.'

Wat wil je binnen een half jaar in elk geval hebben bereikt?

'De leveranciers willen weten op welke manier een structurele samenwerking kan worden opgezet. Het is belangrijk dat deze vraag in de komende periode wordt beantwoord. Daarnaast zal het aandeel van de leveranciers bij de uitwerking van de plannen van het Netwerk Digitaal Erfgoed moeten worden gewaarborgd.'

Ga voor
het laatste
nieuws naar

www.informatieprofessional.nl

Foto: LBJ Library Photo

LBJ Presidential Library in Austin

Macht & kennis:

Op 20 januari 2017 treedt president Obama af. De voorbereidingen van de naar hem genoemde presidentiële bibliotheek zijn in volle gang. Welke functie vervullen dit soort bibliotheken?

Door: **Elvira Caneda Cabrera**

Toen ik vorig jaar las over de komst van de Obama-bibliotheek, realiseerde ik me pas dat presidentiële bibliotheken alleen in de Verenigde Staten voorkomen. Deze bibliotheken zitten eigenlijk tussen parlementaire bibliotheken en juridische bibliotheken in. De collecties betreffen vooral relevante officiële documenten uit de desbetreffende presidentiële periode.

Je zou ook kunnen stellen dat deze bibliotheken een mengvorm zijn van een archief en een museum. Naast de officiële documenten worden er ook objecten van de desbetreffende president bewaard. Zo is er bijvoorbeeld in de JFK Presidential Library and Museum een replica van John F. Kennedy's Oval Office en in LBJ Presidential Library is de presidentiële limousine van Lyndon B. Johnson te bewonderen.

Deze bibliotheken laten het be-

lang zien dat de Amerikaanse presidenten hechten aan kennis. De traditie is begonnen in de jaren dertig van de vorige eeuw – en de presidentiële bibliotheken maken nog steeds documenten en objecten toegankelijk in het publieke domein.

Hoe het begon

Het was president Franklin D. Roosevelt die zich realiseerde dat het gebrek aan goede opslag en beheer van officiële documenten ervoor zorgde dat veel relevante informatie verloren ging. Deze documenten verkeerden vaak in slechte staat, werden soms zelfs verkocht of nog erger: ze raakten kwijt. Roosevelt heeft het advies opgevolgd van historici en belangrijke publieke figuren uit zijn tijd die hem aanraadden om een bibliotheek in te richten waarin niet alleen de officiële stukken maar ook eerder gepubliceerde stukken, zijn boekencollectie en memorabilia

De presidentiële limousine van Lyndon B. Johnson

Lady Bird Johnson, president Richard Nixon en Lyndon B. Johnson voor de LBJ Library, 1971

presidentiële bibliotheken

worden bewaard. Op 10 december 1938 was de eerste presidentiële bibliotheek een feit.

De Roosevelt-bibliotheek gold als model voor de latere presidentiële bibliotheken. Voor die tijd werden officiële stukken in de Library of Congress en andere bibliotheken bewaard, maar zoals gezegd zijn deze stukken veelal verloren gegaan.

Vanaf het begin werd de bouw van de presidentiële bibliotheken gefinancierd door private fondsen die via een non-profitorganisatie werden beheerd. Tegenwoordig is er nog steeds ruimte voor giften en donaties om deze bibliotheken te blijven steunen.

In de *Presidential Libraries Acts* van 1955 en 1986 is wettelijk bepaald dat de *National Ar-*

chives and Records Administration (NARA) verantwoordelijk is voor het beheer en de administratie van deze bibliotheken. En in de *Presidential Records Act (PRA)* van 1978 is vastgelegd dat archivariissen het materiaal moeten selecteren.

De archivariissen beslissen gedurende een periode van vijf jaar welke stukken voorhanden komen en op welke manier deze beschikbaar worden gemaakt voor onderzoek. In deze periode is het materiaal niet in te zien voor het algemene publiek. Dankzij de PRA is de vertrekkende president niet meer degene die bepaalt welke stukken terechtkomen in de presidentiële bibliotheek.

Heden en verleden

Op 20 januari 2017 treedt president Obama af. De presidentiële bibliotheek die naar hem wordt vernoemd, komt in Chicago, de stad waar hij eerder woonde en werkte. Chicago hoopt met de bibliotheek ongeveer tweeduizend banen te scheppen. Eind 2015 heeft de Barack Obama Foundation uit honderdveertig ontwerpen voor de bibliotheek zeven finalisten geselecteerd. Het winnende

ontwerp wordt halverwege 2016 bekendgemaakt.

President George W. Bush, de 43e president van de VS, heeft in april 2013 een bibliotheek geopend in Dallas, Texas die, niet zo verrassend, naar hemzelf is genoemd.

Bush' voorganger Bill Clinton heeft het net iets anders aangepakt met The Clinton Presidential Center. Het is een centrum voor cultuur en onderwijs waarin ook een bibliotheek en een museumwinkel zijn gevestigd. Het bijzondere aan The Clinton Presidential Center is dat een stekje van de beroemde witte paardekastanje uit de tuin van het Anne Frankhuis geplant is in de tuin, 'The Anne Frank tree installation'. Hiermee wordt aandacht gevraagd voor en een link gelegd met mensenrechtenschendingen in Arkansas in de twintigste eeuw. Ook op de website van The Clin-

ton Presidential Center komt dit onderwerp aan bod.

De 41ste president George H.W. Bush heeft ook een bibliotheek in zijn naam laten oprichten en Ronald Reagan, op zijn beurt, ligt zelfs begraven op de helling van een heuvel op het terrein van zijn bibliotheek.

Het is nog even afwachten wie de komende presidentsverkiezingen in de VS gaat winnen. Mocht Hillary Clinton de nieuwe president worden, dan is het de vraag of haar presidentiële bibliotheek gehuisvest wordt in een nieuwe vleugel van The Clinton Presidential Center van haar echtgenoot. Of zal er dan ergens anders een nieuw gebouw komen? <

Elvira Caneda Cabrera is vakreferent Bibliotheek-Informatiewetenschap & projectleider bij de UB Leiden.

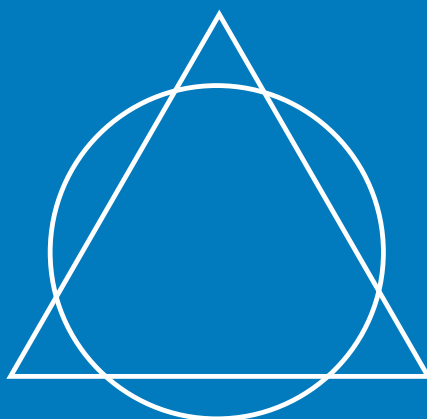
'In de Presidential Records Act van 1978 is vastgelegd dat archivariissen het materiaal voor de presidentiële bibliotheken beschikbaar stellen'

VERDER LEZEN

- > Home of Franklin D Roosevelt: www.nps.gov/hofr/index.htm
- > The Clinton Presidential Center: www.clintonfoundation.org/clinton-presidential-center
- > Een overzicht van de presidentiële bibliotheken is te vinden op www.archives.gov/presidential-libraries/visit/

KBenP Talent gaat graag een dienstverband aan met gepassioneerde informatieadviseurs

opleiding

professionaliteit

ondernemerschap

KBenP Talent, onderdeel van de KBenP-groep, helpt bedrijven en organisaties snel en doeltreffend met informatie te werken. Bij elke informatiebehoefte zoeken wij de beste pragmatische oplossing vanuit de inhoud van ons vak. Opdrachtgevers van KBenP Talent zijn organisaties en instellingen uit heel Nederland en uit diverse branches waaronder (semi-)overheid, financiële en zakelijke dienstverlening, de zorgsector en de culturele erfgoedsector.

Contact

Ben jij geïnteresseerd in een gevarieerde loopbaan en is bovenstaande voor jou van toepassing en spreekt het jou aan? Neem dan contact op met Naomi Fecunda.

Recruitment KBenP Talent

06-43363426 / naomi.fecunda@kbenp.nl

Rob Feenstra

wissel COLUMN

Dominant Design

'Aan geboden een video recorder 2000 draaid wel is een video band bij verdere werking onbekend. misschien iets voor de verzamelaar.'

Die advertentie op Marktplaats brak mijn hart, niet alleen vanwege de aandoenlijke variant van het Nederlands, maar vooral omdat dit in een notendop de teloorgang van een superieur stukje Nederlandse technologie demonstreert.

Video2000 had meer kwaliteit dan VHS, maar toch werd dat laatste systeem de standaard. Videorecorders werden alleen nog gemaakt voor VHS-band en Video2000 ging kansloos ten onder. Het is het principe van dominant design: na een rommelige beginperiode wordt één systeem, om wat voor reden ook, leidend en past de hele markt zich aan, ook als er betere alternatieven voorhanden zijn.

Dat verschijnsel zie je ook in het publicatieproces. Van oudsher worden artikelen gepubliceerd in tijdschriften omdat het nu eenmaal niet rendabel is om ze individueel te drukken en te verspreiden. In onze digitale tijd spelen die kosten nauwelijks een rol meer, maar toch blijft het tijdschrift, ook digitaal, een dominante publicatievorm. Raar eigenlijk.

En dan heb ik het nog niet eens over de door het verleden bepaalde, maar al lang niet meer noodzakelijke dominantie van uitgevers in het digitale publicatieproces. Dominant design is ook heel mooi te zien in het distributiemodel voor ebooks. Van sommige leveranciers mag een universiteit een

'In een notendop de teloorgang van een superieur stukje Nederlandse technologie'

Rob Feenstra is projectleider/consultant bij de Universitaire Bibliotheken Leiden en heeft als aandachtsgebied bibliotheeksystemen en de digitale bibliotheek.

ebook maar uitlenen aan één persoon en slechts voor een beperkte periode, kortom dezelfde regels die je hanteert voor een papieren boek. Het verschil is dat een ebook een verzameling digitale nullen en eentjes is die je, letterlijk, voor hetzelfde geld onbeperkt aan de volledige wereldbevolking ter beschikking zou kunnen stellen.

Natuurlijk begrijp ik wel dat er een verdienmodel moet zijn, maar niemand zou op deze specifieke formule zijn uitgekomen als hij al niet had bestaan voor het papieren boek. Het is alsof je een paard voor een auto spant omdat we dat vroeger nu eenmaal ook deden. Dominant design in optima forma.

Maar de meest schrijnende vorm van dominant design in ons vak bevindt zich aan de consumentenkant. Om een groot bereik te krijgen moest tekst tot heel recent worden gedrukt en verspreid. Omdat informatie dus relatief duur en schaars was, gingen we er terecht stilzwijgend van uit dat alles wat we tot ons kregen een zekere kwaliteit had, want je mag toch zeker verwachten dat je waar voor je geld krijgt!

En dat impliciete vertrouwen is er nog steeds, getuige bijvoorbeeld de mevrouw die zeker wist dat de vluchtelingen onze banen krijgen omdat het op Facebook had gestaan. Een excus? Misschien, maar dat geldt niet voor al die mensen die klakkeloos het eerste het beste zoekresultaat van hun zoekmachine als waar accepteren zonder naar de bron te kijken (als Google zelf al niet als de bron wordt gezien). Die vorm van dominant design is kwalijker en waarschijnlijker hardnekkiger dan de voorbeelden die ik hierboven beschreef. En we zijn er nog lang niet van af.

<

Embedded librarianship

Embedded librarianship is een bijzondere vorm van klantgerichtheid. En omdat er een organisatorische dimensie aan het werk wordt toegevoegd, krijgt het vak van de informatiespecialist ook nog eens een verdieping. Embedded librarian Tale Evenhuis en coach Wim Zuidberg leggen het concept uit, gevolgd door drie ervaringen uit de praktijk.

Tale Evenhuis en Wim Zuidberg

Het opbouwen en onderhouden van direct en persoonlijk contact met de gebruikers van informatie van de instelling waar men werkzaam is – dat is in een notendop embedded librarianship (een Nederlandse term bestaat er nog niet voor). Door dit directe en persoonlijke contact kunnen informatiespecialisten zich verdiepen in hun informatie- en kennisbehoeften. Ze zijn letterlijk ingebed binnen de werkprocessen van hun gebruikers. Denk hierbij aan het

Tale Evenhuis:

‘Ik zit met een laptop tussen juristen, psychiaters en psychologen’

Ik streef ernaar twee keer per week mijn laptop open te klappen op de hoofdvestiging van het NIFP (Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie). Aan het NIFP ben ik sinds 2010 als embedded librarian ‘uitbesteed’ door mijn werkgever, de Walaeus Bibliotheek. Dit is de medische bibliotheek van het LUMC (Leids Universitair Medisch Centrum), waar ik in 2008 in dienst ben gekomen. Behalve op de hoofdvestiging van het NIFP ben ik wekelijks ook op andere locaties te vinden.

Met een laptop zit ik hier tussen juristen, psychiaters en psychologen. Mijn ‘boekenkast’ zit in de cloud: ik maak gebruik van de Digitale Bibliotheek van de Universiteit Leiden.

Concreet bestaan mijn werkzaamheden uit het uitvoeren van literatuuronderzoek.

Hierbij is het beslist niet nodig om constant te overleggen, want als informatiespecialist tussen de gebruikers is de afstand kort en de zichtbaarheid van beide partijen sterk vergroot. Verder geef ik ook trainingen in zoekvaardigheden.

Aanvankelijk moesten ik en mijn gebrui-

kers op de verschillende locaties even aan elkaar wennen. Dikwijls dook de vraag op wat ik precies kwam doen, maar na verloop van tijd vroegen gebruikers juist wanneer ik weer langskwam.

Hoewel ik al ruim twintig jaar als bibliotheekmedewerker cq informatiespecialist werk, zie ik de directe aanwezigheid tussen mijn gebruikers bij het NIFP als een van de meest verrijkende ervaringen uit mijn loopbaan. Niet alleen geniet ik enorm van de grote hoeveelheid en diversiteit aan collega's, ook constateer ik de directe toegevoegde waarde van mijn rol als medelid van een team dat niet exclusief uit informatiespecialisten bestaat. De erkenning voor mijn werk is direct merkbaar. Onnodig te zeggen dat dit bijzonder motiverend werkt.

Omdat ik naast dit embedded librarianship ook werkzaamheden uitvoer voor de Walaeus Bibliotheek,

is het spanningsveld tussen verplichtingen voor twee organisaties altijd voelbaar. Dit is deels opgelost door afspraken, maar het blijft ook een doorlopend proces. Afspraken worden dikwijls herhaald en bevestigd in andere vormen.

meedenken met lopende werkzaamheden, het signaleren van de direct opkomende informatiebehoeftes van hun gebruikers en het nauwkeurig afstemmen hierop van de eigen werkzaamheden.

Door hun directe aanwezigheid kunnen informatiespecialisten zich een goed beeld vormen van de werkzaamheden van hun gebruikers. Dit kan op alle mogelijke niveaus zijn. Gebruikers die misschien niet met een expliciete vraag naar de (fysieke) bibliotheek zouden gaan, kunnen nu informeel in contact komen met de informatiespecialist en krijgen zo een mogelijk latente informatiebehoefte opeens duidelijk voor ogen.

Embedded librarianship is, kortom, een bijzondere vorm van klantgerichtheid. En ondanks de term vereist embedded librarianship niet primair een fysieke nabijheid, al maakt het op locatie werken het opbou-

wen, onderhouden en verdiepen van de contacten wel een stuk eenvoudiger.

Push- en pull-factor

Twee factoren hebben gezorgd voor de komst van de embedded librarian: technologie – de pushfactor – en de expertise van de informatiespecialist – de pullfactor. Door ict is informatie nu 24/7 beschikbaar en hebben de bibliotheken hun monopolie hierop verloren; gebruikers kunnen voor hun informatievoorziening betrekkelijk eenvoudig om de (fysieke) bibliotheek heen.

De tweede factor, de pullfactor, zorgt ervoor dat de rol van informatieprofessionals als beroepsgroep nog niet is uitgespeeld. Het zoeken naar informatie blijft een vak dat bij uitstek door informatiespecialisten uitgevoerd kan worden, omdat zij

‘Embedded librarianship is een bijzondere vorm van klantgerichtheid’

een uitstekend beeld hebben van de informatiebronnen en de vaardigheden en kennis bezitten om deze te doorzoeken. Door deze expertise, gecombineerd met een persoonlijke inbreng, kunnen zij gebruikers overtuigen dat de omgang met bronnen en het zoeken van informatie niet alleen een specialisme is maar dat informatiespecialisten ook een helpende hand bieden door orde in de informatiechaos te scheppen.

Dit kan bij uitstek op locatie omdat de

Nathalie van den Eerenbeemt:

‘Ik kan nu het accent leggen op de digitale poort naar kennis’

Drie jaar geleden is de dienst Mediavoorzieningen van Fontys gedecentraliseerd en zijn de informatiespecialisten rechtstreeks in dienst gekomen van de verschillende instituten. Ik ben als informatiespecialist terechtgekomen bij de master (Special) Educational Needs (SEN) van Fontys OSO (Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg). Deze master zorgt ervoor dat leraren meer toegerust worden om met complexe onderwijsvraagstukken aan de slag te gaan. Naast dit dienstverband heb ik nog een tweede baan: informatiespecialist bij Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT). Met name bij Fontys OSO ben ik een ‘embedded librarian’. Mijn taak is om docenten en studenten te ondersteunen bij het doen van literatuuronderzoek. Sinds de decentralisatie functioneer ik niet meer vanachter een bibliotheekbalie; ik ben digitaal aanspreekbaar vanaf elke

werkplek op elke locatie. Fontys OSO verzorgt de opleiding vanuit acht verschillende locaties; vandaar dat de keuze gemaakt is geen fysieke collectie meer aan te bieden. Fontys OSO maakt gebruik van de digitale mediatheek van Fontys.

Het embedded librarianship inspireert om continu rechtstreeks in contact te zijn met mijn doelgroep. Het geeft mij ook de kans mijn eigen baan in te vullen en verdiepend bezig te zijn met dat onderdeel van mijn

vak dat mij het meest aanspreekt, namelijk informatievaardigheden. Ik geef veel workshops op dit gebied.

Het is voor mij een mooie uitdaging om steeds de juiste balans te vinden tussen werken ‘op de achtergrond’ en daarnaast verbinding te zoeken met de docenten, en collega-informatiespecialisten in de bibliotheek. Het prikkelt mij tevens om actief bezig te zijn met ontwikkelingen binnen het vak van informatiespecialist. Ik ben nu het aanspreekpunt voor auteursrecht; dat was een nieuw terrein voor mij.

Zeker in het begin was de overgang groot: was ik eerst samen met een team verantwoordelijk voor alle ins en outs van de mediatheek, nu ben ik de enige informatiespecialist binnen Fontys OSO. Je hebt kennis, steun en verbinding nodig om je vak goed uit te oefenen en die vanzelfsprekendheden waren in de nieuwe situatie even weg. Maar er openden zich nieuwe wegen. De variatie in mijn dagelijkse bezigheden en de verschillende werkplekken hebben mijn werk aantrekkelijker gemaakt, zeker nu ik niet meer zorg draag voor een fysieke collectie maar het accent kan leggen op de digitale ‘poort naar kennis’.

‘Embedded librarians kunnen een verbindende rol tussen gebruikers spelen’

gebruiker vaak zelf niet meteen inziet wat de waarde van deze werkzaamheden kan zijn. Bovendien kunnen informatiespecialisten makkelijker participeren in diverse netwerken en een verbindende rol tussen gebruikers spelen. Het vak krijgt op die manier een verdieping, omdat er een organisatorische dimensie aan het werk wordt toegevoegd.

Eisen aan embedded librarians

Omdat embedded librarians dicht bij of zelfs tussen hun gebruikers zitten, is het

perfect beheersen van informatievaardigheden een eerste vereiste. Ze zijn welbeschouwd gasten tussen hun gebruikers en moeten echt iets te bieden hebben.

Behalve op hun vakkennis wordt ook een beroep gedaan op hun sociale vaardigheden. Want als je tussen je gebruikers gaat zitten, word je wel geacht te socialiseren. Dit ‘verdiepen’ vindt plaats op inhoudelijk en relationeel niveau.

Inhoudelijk: de embedded librarian vormt zich een beeld van de onderwerpsgebieden en informatiebehoeften van de gebruikers. Daartoe bezoekt hij overleggen en vergaderingen van gebruikersgroepen, presentaties op gebied van onderzoek, enzovoort. Bovendien kan hij literatuuronderzoek samen met en bij de klant uitvoeren. Op deze manier vergroot hij zijn zichtbaarheid.

En relationeel: voor het opbouwen van relaties is het van belang om deel te nemen aan ‘sociale’ events, zoals borrels en bedrijfsuitjes.

Tot slot kan de informatiespecialist gevraagd worden om op verschillende plekken zijn werkzaamheden uit te voeren. Je kunt embedded librarianship beschouwen als een ver doorgevoerde vorm van flexwerken.

Eisen aan de organisatie

Niet alleen informatiespecialisten, maar ook de organisaties dienen hun beste beetje voor te zetten. Ten eerste moet er fysieke ruimte gecreëerd worden. Als de informatiespecialist via WiFi toegang heeft tot het netwerk waar hij zijn informatie vandaan haalt, zijn een bureau en een laptop al voldoende. De invulling van zijn functie wordt intensiever als hij een plek krijgt in dezelfde ruimte als waar zijn gebruikersgroep werkzaam is.

Ten tweede dienen zowel de gebruikers als het management informatiespecialisten in hun midden toe te laten. Het management kan praktische bezwaren opperen, zoals ruimte- en geldgebrek (voor ict-middelen en digitale informatie). Gebruikers kunnen op hun beurt de komst van deze nieuwe collega’s ervaren als een inbreuk op hun privacy of een inbreuk op hun behoefte aan omgang met eigen collega’s.

Gelukkig kan er ook een mooie samenwerking ontstaan tussen gebruikers en management. Als het management vindt dat informatiespecialisten dienen samen te gaan met hun gebruikers, is er een formele barrière geslecht. Of omgekeerd: staan gebruikers open voor embedded

Dorine Korsten en
Simone Oostendorp:

‘We kunnen ons nu meer in de rol van accountmanager inleven’

Bij de Hogeschool Utrecht (HU) is voor het concept embedded librarianship gekozen na een transitie van de HU Bibliotheek; de zes afzonderlijke faculteitsbibliotheek werden samengevoegd tot een centraal georganiseerde HU Bibliotheek. Daardoor kregen de informatie-/domeinspecialisten de kans zich te concentreren op ondersteuningstaken bij onderwijs en onderzoek en zich los te maken van technische bibliotheektaken of zelfs uitleentaken. Wij kunnen ons nu meer in de rol van accountmanager inleven.

Dorine Korsten

Door de tijdelijke, niet bepaald ideale huisvesting van de instituten waarvoor we de domeinspecialist zijn, is het niet makkelijk

om fysiek dicht in de buurt van docenten en onderzoekers een werkplek te vinden en zo eenvoudig aansluiting te vinden. Ook het spontaan ontmoeten van studenten is minder vanzelfsprekend dan voorheen. Wat wel werkt om in contact te komen met de klant, is het bijwonen van allerlei bijeenkomsten en evenementen. In de praktijk zitten we nog heel erg in een overgangsfase, waardoor de gewenste relatie van de embedded librarian met onderwijs en onderzoek nog niet voldoende vorm kon krijgen. Dit heeft niet alleen te maken met de huisvesting, maar ook met de ‘transitie’ van de hele hogeschool in alle gelederen: niet alleen de bibliotheek was druk met de omslag, het onderwijs was/is aan de slag met het vormgeven van een nieuw curriculum en alle ondersteunende diensten zaten in een transitie. We verwachten dat het concept van de embedded librarian straks veel beter uit de

librarianship, dan kan het management daarin meegaan.

Aanpak

Alles staat of valt met de bereidheid van enerzijds de informatiespecialisten en anderzijds de organisatie. In het algemeen is het raadzaam te kiezen voor een experiment. Zo kan een informatiespecialist aan enthousiaste veelgebruikers laten zien hoe het concept van embedded librarianship in de praktijk werkt.

Maar voordat het zover is, heeft de bibliotheek/mediatheek vaak zelf al een strategische keuze voor embedded librarianship gemaakt. Al moet de gebruikersorganisatie dan nog wel worden 'meegenomen'. Want zij zien op voorhand vaak niet meteen wat de voordelen voor henzelf kunnen zijn. Hoe trek je ze over de streep? Het is zinvol om daarbij rekening te houden met de cultuur van de gebruikersorganisatie. Ook is het nuttig om zich bewust te zijn van de eigen gedragsstijl en hoe de omgeving daarop reageert.

Valkuilen en oplossingen

Is een embedded librarian eenmaal aan het

werk tussen zijn gebruikers, dan blijken er een paar valkuilen te zijn. Daar kan hij echter op anticiperen. Gebruikers kunnen bijvoorbeeld te grote verwachtingen hebben en (te) hoge eisen stellen. Het is daarom belangrijk om van tevoren en ook tijdens het traject mogelijkheden en grenzen goed aan te geven.

Het kan ook voorkomen dat een informatiespecialist zelf graag 'embedded' wil, maar daarvoor te weinig steun vanuit de bibliotheek of de organisatie krijgt. De centrale bibliotheek stelt bijvoorbeeld bepaalde eisen aan haar bezetting. In deze gevallen is het van belang dat de centrale bibliotheek, de opdrachtgevers van de embedded librarian en de embedded librarian zelf gezamenlijk afspraken maken.

Ook kan het gebeuren dat de embedded librarian zijn collega's van de centrale bibliotheek niet of nauwelijks meer spreekt en zo geïsoleerd raakt. Het is dus belangrijk om het contact met andere bibliotheekcollega's te onderhouden.

En een laatste valkuil: voor informatiespecialisten met verschillende werkplekken zijn een goede planning en duidelijke afspraken met centrale contactpersonen per werkplek over aan- en afwezigheid noodzakelijk.

'Behalve op hun vakkennis wordt ook een beroep gedaan op de sociale vaardigheden van embedded librarians'

De weg naar embedded librarianship is te beschouwen als een leerproces waarin je samen met je gebruikersorganisatie keuzes maakt en het concept betekenis geeft in je eigen praktijk. Het is een nieuwe invulling van – en een prachtige kans voor – de informatiespecialist. <

Tale Evenhuis is vanuit de Walaeus Bibliotheek van het LUMC als embedded librarian uitbesteed bij het NIFP (Nederlands Instituut voor Forenische Psychiatrie en Psychologie). Wim Zuidberg (WIZIN) traint en coacht individuen, teams en afdelingen in veranderingsprocessen.

verf komt als vanaf komende zomer de nieuwe huisvesting wordt opgeleverd. In het ontwerp is al rekening gehouden met andere vormen van samenwerken tussen Bibliotheek en Onderwijs. Overigens komt de partnerrol wel al langer tot uiting in de verwevenheid van lessen informatievaardigheden in het curriculum van meerdere opleidingen. Ook met diverse Kenniscentra, waar het onderzoek van HU wordt verricht, zijn intensieve contacten voor ondersteuning van de onderzoekers.

Wij voelen ons als embedded librarians mede verantwoordelijk voor de kwaliteit van onderwijs en onderzoek, met name ten aanzien van brongebruik, publiceren et cetera.

Het voordeel van embedded librarianship is dat je je meer kunt focussen op je taken voor het onderwijs of onderzoek. Je hoort bijna automatisch wat er speelt en kunt daar sneller op inspelen.

Simone Oostendorp

Je bent zichtbaarder en daardoor word je makkelijker benaderd om zaken samen op te pakken. En zo kunnen we onszelf profi-

leren als professionals en experts.

Collega's die al wel in de nieuwe huisvesting zitten ervaren – na een gewenningsperiode – heel positieve effecten. Docenten vinden met name de ondersteuning op het terrein van blended learning, auteursrecht, digitale ontwikkelingen/kennisbronnen prettig, aangezien hun kennis vaak beperkt is op dit terrein en zij hierin weinig tijd kunnen investeren.

Wel ben je als embedded librarian tamelijk solistisch geworden. De automatische beïnvloeding en inspiratie die je had van je collega's in een bibliotheeksetting is weg. Leren van elkaar, elkaar inspireren, elkaar ontmoeten en ideeën uitwisselen moeten we nu echt organiseren. Hier worden we steeds beter in en we ontdekken nieuwe vormen hiervoor. Zo hebben we laatst een bijeenkomst georganiseerd met collega's over best practices voor lessen informatievaardigheden. <

5 trends in de boekwetenschap

In 1954 werd Herman de La Fontaine Verwey aan de Universiteit van Amsterdam benoemd tot bijzonder hoogleraar in de wetenschap van het boek en de bibliografie. Die benoeming markeerde de erkenning van de wetenschappelijke beoefening van de boekwetenschap. Sindsdien is het vak tot bloei gekomen, resulterend in twee degelijke opleidingen boekwetenschap en meerdere (bijzonder) hoogleraren, net als De La Fontaine Verwey benoemd door de Dr. P.A. Tiele-Stichting. Wat zijn op dit moment de trends in dit vakgebied?

Marieke van Delft

* * * * *

* * * * *

‘Onderzoek naar de
productie van boeken
heeft een grote vlucht
genomen met de
beschikbaarheid
van grote catalogi
en bibliografieën’

Object van onderzoek

Wat is het object van onderzoek van de boekhistoricus? Het boek, de tekst, bits & bytes? Zoals bij alle ontwikkelingen in de maatschappij speelt ook bij de boekwetenschap digitalisering en informatisering een grote rol. Immers, het boek is niet meer eenduidig. Waar in 1954 een boekhistoricus slechts te maken had met fysieke objecten – die dan nog wel te onderscheiden waren in handschriften, boeken, kranten en tijdschriften – is sindsdien een waaier aan andere verschijningsvormen van tekstdragers verschenen: microfiches, digitale boeken, luisterboeken. Om van internet nog maar te zwijgen.

Binnen het vak bestaat geen consensus welke van deze tekstdragers tot het terrein van de boekhistoricus behoren. De ene onderzoeker beperkt zich tot onderzoek van louter het fysieke boek, de ander onderzoekt juist het fysieke object in samenhang met andere tekstuele media of rekent alle media tot zijn onderzoeksterrein. Welke keus gemaakt wordt is niet belangrijk, mits deze maar duidelijk verantwoord wordt. Duidelijk is wel dat het boek als tekstueel medium steeds vaker wordt onderzocht in relatie tot andere media.

(Meta)databestanden en interdisciplinair onderzoek

De digitalisering van de samenleving heeft er in ieder geval voor gezorgd dat de boekhistoricus de beschikking heeft gekregen over allerlei nieuwe bronnen en instrumenten. Sinds de jaren tachtig zijn nationale en internationale catalogi en bibliografieën samengesteld die onderzoek op grote schaal mogelijk maken. De belangrijkste voor het onderzoek naar het Nederlandse boek zijn: de *Incunabula Short Title Catalogue* van de British Library, de *Short Title Catalogue Netherlands (STCN)* van de Koninklijke Bibliotheek en de *Universal Short-Title Catalogue (15-16e eeuw)* van de University of St. Andrews. Voor de moderne periode is de *Nederlandse Bibliografie Totaal* beschikbaar.

Naast registraties van titels is sinds het begin van de 21e eeuw een massa full-text bestanden ter beschikking gekomen, zoals de *Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren*, *Delpher*, *Google Books*. Daarnaast zijn geïntegreerde thesauri van persoonsnamen en geografische namen ontwikkeld. Denk bijvoorbeeld aan de thesauri van het *Consortium van European Research Libraries* en het *Virtual International Authority File* van bibliotheekautomatiseringsfirma OCLC.

De kracht van al deze genoemde bestanden ligt in de combinatie ervan, en dat is een ontwikkeling die pas kortgeleden in gang gezet is. Deze gegevens worden omgezet tot linked (open) data en ter beschikking gesteld aan onderzoekers die deze kunnen gebruiken in boekhistorisch en interdisciplinair onderzoek. Zo werd voor prof. dr. Els Stronks de STCN geconverteerd naar RDF, waardoor zij meer inzicht kon krijgen in publicatiestrategieën van uitgevers die jeugdige lezers proberen te bereiken in de vroegmoderne tijd.

De Koninklijke Bibliotheek biedt ook allerlei andere grote bibliothecaire databestanden aan voor onderzoek. En ook OCLC is bezig om de metadata uit *WorldCat* via linked data ter beschikking te stellen. Al dit materiaal biedt nieuwe mogelijkheden voor onderzoek naar de geschiedenis van het boek.

Bij het benoemen van al deze ontwikkelingen die geïntegreerd onderzoek ten behoeve van de boekwetenschap mogelijk maken, hoort één kanttekening: verregaande integratie en afstemming leiden vaak tot een grote gemeenschappelijke deler waarbij rendementsdenken overheerst. Bij de integratie van alle catalogi in *WorldCat* dreigen gedetailleerde boekhistorische aspecten verloren te gaan, omdat het te arbeidsintensief en dus te kostbaar is om die allemaal op te nemen. Aan deze gegevens hebben Nederlandse bibliotheken vaak jarenlang gewerkt. Dit is een ontwikkeling die het onderzoek naar het historische boek juist ernstig zou schaden.

3

Productie – distributie – consumptie

De trits ‘productie-distributie-consumptie’ als uitgangspunt voor boekhistorische onderzoek werd in de laatste decennia van de vorige eeuw gedefinieerd. De overtuiging daarbij was dat eerst het boek als geïsoleerd object bestudeerd werd, vervolgens het boek in de maatschappelijke context en uiteindelijk de lezer object van onderzoek werd. Dit was een ontwikkeling die eind vorige eeuw wel voltooid was. Op het eerste congres van de toen kersverse Nederlandse Boekhistorische Vereniging in 1994 stond dan ook de lezer centraal.

De digitalisering heeft ook grote invloed op deze trits. Onderzoek naar de productie van boeken heeft een grote vlucht genomen met de beschikbaarheid van de grote catalogi en bibliografieën die hierboven genoemd werden. Onderzoek naar het fonds van een uitgever is enorm versneld, waardoor meer aandacht besteed kan worden aan analyse en vergelijking. Ook de bestudering van individuele boeken heeft hier profijt van.

Geïntegreerde databases van watermerken, zoals tot stand gebracht is in het Bernstein-project, een Europees project dat van 2006 tot 2009 liep en leidde tot de website *Memory of Paper*, en *image recognition*-technieken maken het mogelijk om relaties tussen afbeeldingen en lettertypen in verschillende boeken te bepalen. Deze technieken staan nog in de kinderschoenen maar bieden geweldige mogelijkheden, zoals *Google Images* en het *Ballads Project* van de Visual Geometry Group in Oxford. Waar Ina Kok, conservator van de Athenaeumbibliotheek in Deventer, voor haar onderzoek naar houtsneden in Nederlandse incunabelen jarenlange monnikenarbeid heeft moeten verrichten, zou dit onderzoek nu veel sneller kunnen worden uitgevoerd omdat veel incunabelen ge-

digitaliseerd beschikbaar zijn en met *image recognition*-techniques vergelijkbare afbeeldingen bijeengebracht kunnen worden, waarna uiteraard wel een onderzoeker het resultaat moet analyseren.

Ook in het onderzoek naar het ‘consumeren’ van boeken vinden grote ontwikkelingen plaats. Voor het onderzoek naar de historische lezer is in de Engelstalige wereld de *Reading Experience Database (RED)* gecreëerd – die nog steeds verder wordt gevuld – waarin opmerkingen van lezers over de boeken die zij lezen opgenomen zijn. Zoals bij al dergelijke systemen het geval is, wordt het pas interessant als de database een substantiële inhoud heeft. Dat heeft de RED – maar niet voor Nederlandse teksten. Zoeken op Vondel levert niets op, zoeken op Austen bijna driehonderd vindplaatsen. Voor Nederland is geprobeerd hierbij aan te sluiten, maar daarvoor werd geen financiering gevonden. Het is te hopen dat dit ooit wel lukt.

Op een van de laatste congressen van de Society for the History of Authorship, Reading and Publishing (SHARP) werd ook getoond hoe andersoortige digitalisering ingezet kan worden bij het onderzoek naar het boek: enkele onderzoekers lieten zien hoe berichten op Twitter geanalyseerd kunnen worden om te achterhalen welke boeken populair zijn en veel gelezen worden; ook de uitgeversstrategieën zijn daar overigens uit af te leiden.

Digitalisering heeft ook op een andere manier gevolgen voor de lezer. Want wat voor effect heeft het lezen van teksten in digitale vorm op de consumptie ervan? Wordt informatie via lezen op het scherm even goed verwerkt als door het lezen van papier? Dit zijn vragen die onderzocht worden in het COST-project *Evolution of reading in the age of digitisation* (E-READ) dat loopt van 2014 tot 2018 en waarin deelnemers uit heel Europa samenwerken – uit Nederland prof. dr. Adriaan van der Weel uit Leiden – om de impact van digitaal lezen te onderzoeken. Bij dit interdisciplinaire project zijn ook psychologen en pedagogen betrokken, wat leidt tot de volgende belangrijke ontwikkeling.

4

Samenwerking met andere disciplines

Boekwetenschap functioneert te midden van andere disciplines. Ooit is er gediscussieerd of de discipline een zelfstandig vak was of een hulpvak. Met de huidige digitalisering wordt het antwoord op deze vraag eigenlijk irrelevant. Boekwetenschap is een discipline die specifieke kennis en vaardigheden vereist, zoals kennis van papier, letters en illustratietechnieken en van de manieren van beschrijven. Maar het boek kan nooit los gezien worden van andere disciplines omdat een boek altijd tekstuele content vertegenwoordigt.

In Nederland is het ook niet mogelijk louter boekwetenschap te studeren. Boekwetenschap kan als minor gekozen worden in de bachelorfase, of als zelfstandige master bij de Universiteit Leiden en de Universiteit van Amsterdam. Steeds brengen studenten dan kennis van een specifiek vak-

Verder
lezen

gebied mee, en dat is ook nodig. Met de ontwikkeling van de Digital Humanities maakt boekhistorisch onderzoek steeds vaker deel uit van grotere projecten. Zo is in Amsterdam het Centre for Digital Humanities opgericht, een samenwerking van de beide Amsterdamse universiteiten en de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW).

Een van de projecten was *ECARTICO*, een project waarin tussen 2010 en 2013 het culturele netwerk in Amsterdam in de vroegmoderne tijd in beeld gebracht is. De focus lag daarbij op beeldende kunsten, maar van dit creatieve netwerk maakten ook boekdrukkers en boekverkopers deel uit. De gegevens uit de STCN werden voor dit onderzoek gebruikt en zullen ook weer onderdeel zijn van een volgend door het Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) gefinancierd project, *Golden Agents: Creative Industries and the Making of the Dutch Golden Age*. In dit project, onder leiding van Huygens ING, wordt onderzocht hoe de creatieve industrieën zoals schilderen, beeldhouwen en boekproductie bijgedragen hebben aan het succes van de Gouden Eeuw.

Onderwijs

Ontwikkelingen in de boekwetenschap blijken op dit moment sterk gestimuleerd te worden door het voortschrijden van digitalisering en computertechnieken. Maar de andere belangrijke factor is natuurlijk onderwijs. Hierboven is al gezegd dat er in Nederland geen zelfstandige bachelors zijn (wel minors) maar wel twee masteropleidingen, in Amsterdam in Leiden. Daarnaast bieden veel universiteiten afzonderlijke cursussen aan.

De website van de Tiele-Stichting geeft een overzicht van het onderwijsaanbod aan Nederlandse en Vlaamse universiteiten – en van het boekhistorisch onderzoek dat in deze twee landen plaatsvindt. Beide landen bieden universitair onderwijs in de geschiedenis van het boek. Daarnaast biedt de Universiteit van Amsterdam een duale master Redacteur/Editor en verzorgt de Universiteit Leiden ook twee specialisaties

waar het accent meer ligt op de digitale ontwikkelingen: *Digital Access to Cultural Heritage* en *Digital Text and Data Processing*. De masters in Amsterdam en Leiden, en de minors en losse cursussen bij deze en andere universiteiten, leveren nieuwe boekwetenschappers af die ervoor zorgen dat het vak in beweging blijft en zich steeds verder blijft ontwikkelen. <

Marieke van Delft is conservator Oude Drukken bij de Koninklijke Bibliotheek.

‘Met de ontwikkeling van de Digital Humanities maakt boekhistorisch onderzoek steeds vaker deel uit van grotere projecten’

- > *Bernstein: Memory of Paper*: www.memoryofpaper.eu
- > *Broadside Ballads Online*: ballads.bodleian.ox.ac.uk
- > *Consortium van European Research Libraries*: www.cerl.org
- > *Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren*: www.dbnl.org
- > *Delpher*: www.delpher.nl
- > *Dr. P.A. Tiele-Stichting*: www.tiele-stichting.nl
- > *ECARTICO. Linking cultural industries in the early modern Low Countries, ca. 1475 - ca. 1725*: www.vondel.humanities.uva.nl/ecartico/
- > *EDPOP. The European dimensions of popular print culture*: edpop.wp.hum.uu.nl
- > *Evolution of reading in the age of digitisation (E-READ)*: ereadcost.eu
- > *Golden Agents: Creative Industries and the Making of the Dutch Golden Age*: tinyurl.com/zwn5375
- > *Google Books*: books.google.nl
- > *Google Images*: images.google.com

- > *Incunabula Short Title Catalogue*: www.bl.uk/catalogues/istc/; vanaf half 2016 in Göttingen
- > Kok, I., *Woodcuts in Incunabula Printed in the Low Countries*. (Leiden 2013)
- > *Masters boekwetenschap Amsterdam UvA*: www.uva.nl/disciplines/boekwetenschap
- > *Masters Book and Digital Media Leiden*: tinyurl.com/oc4ydx
- > *Nederlandse Bibliografie Totaal*: picarta.pica.nl/DB=3.9
- > *Nederlandsche Boekhistorische Vereniging*: www.boekgeschiedenis.nl
- > *Reading Experience Database*: www.open.ac.uk/Arts/RED/
- > *Short-Title Catalogue Netherlands*; www.stcn.nl – database
- > *Society for the History of Authorship, Reading, and Publishing*: www.sharpweb.org
- > *Stronks, E. Jeugdige overmoed (2015)*: tinyurl.com/hlgmn4m
- > *Universal Short-Title Catalogue*: ustc.ac.uk
- > *Virtual International Authority File*: viaf.org
- > *WorldCat*: www.worldcat.org

Altijd vindbaar met persistent identifiers

Niets kan meer misgaan. Gisteren waren de laatste ict-tests positief en in geval van nood liggen er back-upplannen klaar. Vandaag is de organisatieverandering een feit. De kroon op je werk na een periode van hard werken. Maar ineens staat de telefoon roodgloeiend; het regent klachten. Ook je e-mailbox explodeert: 404-file not found, 404-file not found. De links die organisaties hadden gemaakt naar je website blijken allemaal dood te lopen.

Maayke Rusken *****

‘Persistent identifiers zijn unieke en permanente identificatienummers die gegarandeerd blijven werken, ook al verandert het webadres van een organisatie’

Sinds jaar en dag zijn musea, bibliotheken en archieven meesters in het beheer van waardevolle fysieke stukken. De laatste decennia zijn zij ertoe overgegaan om hun collecties steeds verder te digitaliseren, zodat gebruikers over de hele wereld deze stukken via internet met één muisklik kunnen inzien en bewonderen. Fysiek en digitaal collectiebeheer vragen om verschillende oplossingen als het gaat om houdbaarheid en vindbaarheid van stukken. Bij het beheer van digitale collecties moet je zekerheden inbouwen

die de vindbaarheid door eindgebruikers borgt in de veranderlijke wereld van het internet. De veranderingen in de digitale wereld volgen elkaar binnen één generatie al op. Hardware en software wijzigen snel en het internet zelf is nog geen drie decennia oud. Ook de webadressen die instellingen gebruiken zijn nog heel veranderlijk. Voor degenen die naar de digitale collecties willen verwijzen, is dit bijzonder lastig: na verloop van tijd werken de links niet meer. Tot enkele jaren geleden was deze

Permanente links herkennen

Als je wilt verwijzen door middel van een permanente link, of als je wilt nagaan of de link die je op de website ziet een permanente link is, dan kun je dat eenvoudig controleren.

De afbeelding van *Het Joodse Bruidje* die het Rijksmuseum op zijn site beschikbaar stelt, heeft als persistent identifier <http://hdl.handle.net/10934/RM0001.COLLECT.5223>. Als je hierop klikt, blijkt het huidige webadres <https://www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-C-216>. Aan het vetgedrukte stukje kun je zien dat het een persistent identifier is. En dit garandeert dat het bekende schilderij van Rembrandt gevonden kan blijven worden, ook als het webadres in de toekomst verandert.

'linkrot' weliswaar zeer vervelend, maar geen grootschalig probleem.

Effecten

De effecten van linkrot, niet-werkende links op internet, zijn door de komst van aggregatoren als Europeana en het beschikbaar stellen van open data in sneltreinvaart toegenomen. Op grote schaal wordt de metadata van digitale objecten verzameld en op andere websites hergebruikt. Het veranderen van het oorspronkelijke webadres betekent dat tienduizenden links op sites van partners en particulieren die verwijzen naar jouw collectie niet meer werken.

En dat lijkt op zijn zachtst gezegd onhandig. Maar dat niet alleen. Het vormt een reëel risico voor de reputatie en autoriteit van je organisatie. Bibliotheken, erfgoedinstellingen, musea en wetenschapsinstellingen maken onderdeel uit van een grote, soms mondiale digitale infrastructuur. Er zijn vaak meerdere externe portals die gebruik maken van jouw data en verwijzen naar jouw bronnen. Elke verandering van een webadres vraagt dus om een grote update van alle verwijzingen naar de gegevens in deze portals, en dat gaat al snel om tienduizenden links.

Je zult ervoor moeten zorgen dat elke portal de verouderde informatie verwijdt en de beschikking krijgt over nieuwe, correcte

verwijzingen naar je bronnen. Dat zal in veel gevallen lastig zijn, vaker zelfs onmogelijk. Het bezorgt de organisatie en anderen veel werk en extra kosten.

Oplossing

Voor dit probleem bestaat gelukkig een betrekkelijk eenvoudige, technische oplossing: het gebruik van permanente links. Deze worden ook wel persistent identifiers (PiD's) genoemd. Het zijn unieke en permanente identificatienummers die gegarandeerd blijven werken, ook al verandert het webadres van een organisatie.

Steeds meer bibliotheken, musea, erfgoedinstellingen en wetenschappelijke instituten passen permanente links toe. De Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief werken ermee, evenals het Rijksmuseum, Beeld en Geluid, Data Archiving

'Steeds meer bibliotheken, musea, erfgoedinstellingen en wetenschappelijke instituten passen permanente links toe'

and Networked Services (DANS) en universiteiten. De verifieerbaarheid van bronnen in wetenschappelijke publicaties vormt immers een noodzakelijke basis voor de betrouwbaarheid en kwaliteit van een onderzoek.

Hoe werkt het?

De persistent identifier is te vergelijken met het ISBN (Internationaal Standaard Boeknummer), het unieke identificatienummer dat aan elke boekuitgave wordt gegeven. Er zijn internationale afspraken gemaakt over hoe ISBN's worden toegekend en door wie. Centraal wordt bijgehouden welk ISBN bij welk werk hoort.

Voor persistent identifiers werkt dit hetzelfde. Wanneer een object een persistent identifier krijgt, worden de permanente link en de gegevens over het object centraal geregistreerd. Dit geldt ook voor de locatie van het object. Zodra er een wijziging plaatsvindt in naam of locatie, wordt dit op centraal niveau bijgewerkt en wordt er een verwijzing naar de nieuwe locatie opgenomen. De persistent identifier verwijst zo altijd naar de meest recente locatie van het object.

Een standaard?

Er bestaan verschillende typen persistent identifiers. De drie meest gebruikte zijn:

‘Laat je doelgroep meewegen bij het type persistent identifier dat je kiest’

DOI (Digital Object Identifier) Handle en URN:NBN. Ze zorgen er alledrie voor dat een link op internet altijd vindbaar blijft. Maar als er zoveel verschillende persistent identifiers bestaan, kun je dan wel spreken van een standaard? Veel organisaties vragen zich af hoe toekomstvast ze zijn, zeker gezien de snelle ontwikkelingen van het internet.

In de praktijk blijken de verschillende typen al lange tijd in gebruik te zijn. De systemen URN, DOI en Handle zijn gebaseerd op technieken die al meer dan vijftien jaar oud zijn. In de snelle evolutie van het internet hebben zij hun duurzaamheid ruimschoots bewezen. De systemen worden steeds bekender en steeds meer gebruikt. Het Handle-systeem bijvoorbeeld bestaat al sinds 1990 en wordt door meer dan 10.000 universiteiten, onderzoekscentra, bibliotheken en archieven in meer

dan 75 landen gebruikt. Met DOI zijn al meer dan 100 miljoen objecten geregistreerd en URN:NBN wordt al 15 jaar toegepast door nationale bibliotheken en archieven.

Ook de wetenschap maakt al vele jaren gebruik van persistent identifiers. DANS is al meer dan tien jaar

betrokken bij de invoering van de verschillende systemen. Marnix van Berchum, hoofd datadiensten bij DANS, adviseert om de technische oplossingen te blijven volgen in combinatie met de toepassing ervan. ‘Kijk ook goed naar het doel dat je hebt en hoe je doelgroep de informatie op internet gebruikt en laat dat meewegen bij het type persistent identifier dat je kiest.’

Hoever zijn we in Nederland?

‘Organisaties hebben nog veel vragen en worstelen soms met de implementatie,’ aldus Gijsbert Kruithof, werkzaam bij het

Nationaal Archief. Vanuit het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) is dan ook een project gestart om het gebruik van persistent identifiers bij erfgoedinstellingen te stimuleren en te faciliteren (zie kader). Kruithof ondersteunt vanuit het NDE de nationale invoering van persistent identifiers. Hij benadrukt dat het gebruik ervan niet alleen een technische aangelegenheid betreft. ‘Voor een duurzame oplossing moet je ook in de processen van de organisatie nieuwe afspraken maken, bijvoorbeeld over het beheer en onderhoud van de collectie in combinatie met het collectiebeheersysteem.’

Iedere organisatie kan persistent identifiers invoeren, is de stellige overtuiging van Kruithof. ‘Belangrijk is dat je een blijvend uniek identificatiekenmerk toekent aan de objecten die je langdurig wilt bewaren. Op basis daarvan maak je vervolgens een permanente link. Dat kun je vrij eenvoudig regelen in je beheerproces door vanuit je collectiebeheersysteem automatisch persistent identifiers te laten registreren.’

Ook voor kleine organisaties

Klein beginnen is het devies, zegt Kruithof. ‘Informatieprofessionals vinden het werken met persistent identifiers veelal complex. Maar dat valt reuze mee. Ook kleinere organisaties kunnen gefaseerd op haalbare schaal starten zodat het project overzichtelijk blijft. In veel gevallen kan de impact worden beperkt doordat bestaande nummering kan worden hergebruikt en de registratie van de identifiers kan worden overgelaten aan het collectiebeheersysteem. Daarbij is het verstandig om vooraf te bedenken of je in een later stadium het aantal objecten dat je wilt voorzien van permanente links nog verder zou willen uitbreiden, of de toevoeging van nieuwe collecties in de toekomst bijvoorbeeld mogelijk wilt maken’.

Er is inmiddels landelijk ondersteuning beschikbaar en ook kennis en ervaring wordt zoveel mogelijk gebundeld. Deelnemers uit het NDE die ervaring hebben met persistent identifiers helpen beginnende collega-instellingen. Organisaties die ermee aan de slag willen, kunnen zich hierbij aansluiten. Ook heeft het project een (gratis) digitale tool ontwikkeld (zie www.ncdd.nl/pid) waarmee informatieprofessionals en ict'ers kunnen nagaan welke persistent identifier voor hun organisatie het meest geschikt is.

404
not found

Alarmbellen

Alarmbellen moeten gaan rinkelen bij woorden als organisatieverandering, nieuwe naam, samenvoeging van collecties, centraal raadpleegbare registers, verbeterde of nieuwe website of linked data. Deze situaties hebben zonder persistent identifiers vrijwel altijd linkrot tot gevolg.

Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE)

Vanuit het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) is het project *Persistent Identifiers* gestart om het gebruik van deze permanente links bij erfgoedinstellingen te stimuleren en te faciliteren. Het NDE richt zich op de ontwikkeling van een stelsel van landelijke voorzieningen en diensten voor het verbeteren van de zichtbaarheid, bruikbaarheid en houdbaarheid van digitaal erfgoed.

Deelnemers aan het samenwerkingsverband zijn onder meer de Koninklijke Bibliotheek, het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, het Nationaal Archief en kenniscentrum DEN.

De activiteiten van het NDE vallen uiteen in drie werkprogramma's die in 2015 en 2016 worden uitgevoerd. Het project *Persistent Identifiers* maakt deel uit van het werkprogramma Digitaal Erfgoed Houdbaar, dat wordt gecoördineerd door de Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid (NCDD). www.ncdd.nl

Verder is er een handleiding in aantocht. 'Het ontbreekt instellingen nog vaak aan tijd en menskracht,' denkt Walther Haselo, projectleider digitalisering bij Erfgoed Leiden en Omstreken. 'Wij werken daarom samen met andere NDE-deelnemers aan een handleiding, zodat je stap voor stap weet wat je moet doen. Ook streven we ernaar om de technische oplossing die wij kiezen, samen met de leverancier zo te ontwikkelen dat deze ook voor andere organisaties eenvoudig over te nemen is.'

Leveranciers aan boord

Ook de leveranciers van de grote collectiebeheersystemen zijn aan boord. Een belangrijke succesfactor is het realiseren van betaalbare standaardoplossingen, om kleine organisaties over de drempel te helpen. Het streven is dat al het digitaal erfgoed dat in Nederland via internet beschikbaar wordt gesteld van persistent identifiers is voorzien. Leveranciers van collectiebeheersystemen kunnen daar een belangrijke rol

in spelen door in hun systemen een standaardfunctionaliteit in te bouwen waarmee persistent identifiers worden aangemaakt. Wilbert Helmus, coördinator van het NDE-werkpakket Bruikbaar, voorspelt dat de ontwikkeling daarmee ineens heel snel kan gaan. 'Een tiental softwareleveranciers van collectiebeheersystemen in Nederland hebben zich recentelijk verenigd in één leveranciersknooppunt. Het knooppunt is een soort "coalition of the willing". Het denkt en werkt vanuit de ict-markt mee met instellingen en overheid om die zaken aan te pakken die in de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed zijn belegd.'

Een van de onderwerpen betreft het inbouwen van een persistent identifier-functionaliteit in de collectiebeheersystemen. Zo kan elke instelling bij een nieuwe software-release van het eigen collectiebeheersysteem automatisch over permanente links beschikken, zonder daarvoor zelf technische handelingen uit te voeren.

Digitaal netwerk

Wat heeft ervoor gezorgd dat iedereen in beweging is gekomen? Is het de reputatieschade bij linkrot of de behoefte aan digitale duurzaamheid?

Wat een belangrijke rol speelt is de wens onder erfgoedinstellingen om alle erfgoed-informatie in een digitaal netwerk van met elkaar verbonden erfgoed-informatie beschikbaar te maken. Dit kan alleen als je ervoor zorgt dat je altijd werkt vanuit de oorspronkelijke, beherende bron en dat die digitaal altijd bereikbaar en universeel raadpleegbaar is. Collectiehoudende instellingen worden daarmee eigenlijk de belangrijkste bron van informatie.

Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO) bijvoorbeeld heeft de handschoen opgepakt. Samen met partners als de Universiteitsbibliotheek Leiden, Museum De Lakenhal, Museum Boerhaave en Hoogheemraadschap van Rijnland werkt ELO aan de ontwikkeling van een platform waarop alle erfgoed-informatie van de stad Leiden centraal raadpleegbaar is. Historici hoeven dan niet meer bij elk instituut of organisatie apart te zoeken naar informatie, maar kunnen op één punt terecht. 'Maar als je daarmee aan de slag gaat zonder dat je vanuit alle organisaties permanente links gebruikt, dan wordt het rijden in een auto zonder wielen,' aldus Walther Haselo, projectleider digitalisering bij ELO.

'Het Netwerk Digitaal Erfgoed wil met een project het gebruik van persistent identifiers bij erfgoedinstellingen stimuleren en faciliteren'

'Je links moeten altijd blijven werken. Dat kan alleen als je persistent identifiers gebruikt.'

Informatiemanager Enno Meijers vertelt hoe de Koninklijke Bibliotheek (KB) intensief werkt aan het duurzaam publiceren van titels en auteurs als linked data. 'Als eerste stap in deze richting hebben we vorig jaar diverse thesauri, waaronder ruim anderhalf miljoen auteursnamen, als linked data gepubliceerd. Eind dit jaar volgen de titelbeschrijvingen van de Nederlandse Bibliografie. Door de informatie in deze vorm en voorzien van duurzame identifiers beschikbaar te stellen biedt de KB andere organisaties de mogelijkheid om deze data op een eenvoudige manier te koppelen.'

Zowel nationaal als internationaal neemt de wens toe om digitaal erfgoed integraal doorzoekbaar en vindbaar te maken. Dat is niet alleen handig en gebruikersvriendelijk voor alle digitale bezoekers van over de hele wereld, maar het biedt ook kansen op nieuwe en onverwachte verbindingen. Iemand uit Miami vindt al surfend en zoekend naar dat ene object in een bibliotheek opeens ook relevante links naar objecten van musea en archieven. Met persistent identifiers kunnen organisaties gezamenlijk de kansen van beter zichtbare en bruikbare collecties verzilveren. <

Maayke Rusken is communicatieadviseur NDE-project Persistent Identifiers.

Informatie- huishouding van Jan Steen

Op 12 april publiceerden de Raad voor het openbaar bestuur (Rob) en de Raad voor Cultuur (RvC) een gezamenlijk advies aan minister Bussemaker, getiteld *Het puberbrein van de overheid: Informatiebeheer in ketensamenwerking*. Wat behelst het advies, en gaat het de langverwachte aandacht van de overheden brengen voor hun eigen informatiebeheer?

Frank Huysmans

Raad voor Cultuur & Raad voor het openbaar bestuur | *Het puberbrein van de overheid: informatiebeheer in ketensamenwerking* | Den Haag: RvC & Rob | 2016 | pdf gratis te downloaden van www.cultuur.nl

Digitalisering van informatie stelt de informatiehuishouding van de overheid voor grote problemen. Die conclusie dringt zich op uit de imposante lijst rapporten en adviezen sinds midden jaren 2000. Begin 2005 was er het rapport van de Rijksarchiefinspectie (inmiddels opgegaan in de Erfgoedinspectie), *Een dementerende overheid*. Daarin werd de vrees geuit dat er gaten gaan vallen in het geheugen van de overheid als zij met 'digital born' informatie, bijvoorbeeld ambtelijk e-mailverkeer, niet bewuster omgaat. Veel digitaal geproduceerde beleidsstukken en databestanden maken geen deel uit van de archiveringsprocessen. Bovendien moeten digitale bestanden, anders dan papieren archieven

van tijd tot tijd geconverteerd worden naar nieuwe standaarden om raadpleegbaar te blijven. Niet eens de erfgoedwaarde, maar vooral de verantwoordingsfunctie stond in dit advies centraal.

Informatie op orde

Een jaar later reageerde het ministerie van OCW met *Informatie op orde*. Daarin erkende de Rijksoverheid het geschetste probleem, en wel in drieërlei opzicht. Voor de eigen bedrijfsvoering, beleidsvorming en -uitvoering; voor de verantwoordingsplicht jegens burgers en politiek; en voor toekomstige generaties (erfgoed). Het ministerie benadrukte bovendien dat over-

heidsinformatie voor iedereen goed vindbaar en toegankelijk moet zijn.

Naast een sluitend informatiebeheer zouden er dus ook eisen gesteld moeten worden aan (her)vindbaarheid en openbaarheid van de betreffende informatie. Openbaarheid was al een issue sinds de Wet openbaarheid van bestuur ('de Wob' uit 1991, binnenkort mogelijk opgevolgd door de Wet open overheid / Woo), maar werd nog eens bekrachtigd met een advies van de Rob uit 2012, 'Gij zult openbaar maken'. En sinds vorig jaar de Wet hergebruik van overheidsinformatie in werking is getreden, hebben met name bibliotheken en musea er een nieuwe verplichting bij. Informatie en data die met publiek geld

zijn vervaardigd en waarop geen eigendomsrechten rusten, dienen zij in principe ter beschikking te stellen aan wie er maar om vraagt.

Informatie in ketens

Je zou denken dat er in het afgelopen decennium forse stappen zouden zijn gezet in het op orde brengen van de informatiehuishouding, op papier en digitaal. De Erfgoedinspectie waarschuwde eind 2015 in het rapport *Onvoltooid digitaal* echter dat er nog veel te doen is. En wie het nieuwste advies van RvC en Rob leest, komt helemaal van een koude kermis thuis. Al in het voorwoord valt te lezen 'dat het informatiebeheer bij de overheid op dit moment nog grote tekortkomingen heeft. Er wordt stelselmatig te weinig en te laat nagedacht over de informatieafhankelijkheid die samenwerking in ketens met zich meebrengt.'

Met dat laatste is de *raison d'être* van dit nieuwste advies benoemd. Of het al niet erg genoeg is dat overheidslichamen flinke steken laten vallen in hun eigen informatiehuishouding, komt daar nog bij dat zij samen, in ketens, verantwoordelijk zijn voor beleidsvoorbereiding en -uitvoering. Om dat enigszins goed te laten verlopen dienen zij onderling informatie uit te wisselen. En ja, als het informatiebeheer in eigen huis al niet goed is, gaat er in de uitwisseling natuurlijk ook het een en ander mis. Of zoals in de samenvatting van het advies te lezen is: 'Wanneer overheden in ketens samenwerken met elkaar en met maatschappelijke partijen kan gebrekkig informatiebeheer erg hinderlijk zijn. Alle grote problemen waarmee de overheid op dit gebied te kampen heeft, spelen in ketens extra op. De onderlinge afhankelijkheden maken informatiebeheer in ketens complex en vergroten de risico's bij fouten of wanbeheer' (p. 9). Om daarop te laten volgen dat de informatiehuishouding van de overheid op een puberbrein lijkt: volop in de groei, maar het laat nog flinke steken vallen bij zaken als onthouden, organiseren en controleren. Met als voor de hand liggend bewijsstuk de gang van zaken rond de ontnemingsschikking met Cees H., beter bekend als 'het bonnetje van Teeven'.

Ontluisterende diagnose

De vraag van Bussemaker aan de beide ra-

den luidde of er een spanning is tussen de formele werkelijkheid van de Archiefwet enerzijds en anderzijds de materiële werkelijkheid van hoe er in feite wordt samengewerkt tussen partijen in het openbaar bestuur.

Het antwoord is ondubbelzinnig bevestigend. 'Er is in de hele overheid, van hoog tot laag, sprake van een groot en structureel gebrek aan bewustzijn, aandacht en kennis ten aanzien van het belang van informatie, informatiemanagement en informatiebeheer. (...) Bij het inrichten van samenwerkingsprocessen moet informatiebeheer het vertrekpunt zijn, niet het sluitstuk' (p. 10). Om nog te zwijgen van het vraagstuk van waardering en selectie, het wat wel en wat niet te bewaren, in ketensamenwerking. Daarbij zouden idealiter alle partijen in de keten betrokken moeten zijn, maar de praktijk is een andere.

Zo'n ontluisterende diagnose maakt uiteraard nieuwsgierig naar de remedies. De beide raden komen met een viertal agenderende en vijf concrete instrumentele aanbevelingen. Ze merken er alvast bij op dat 'door de complexiteit en weerbarstigheid van de problematiek (...) die aanbevelingen helaas slechts in beperkte mate [zullen] kunnen bijdragen aan de oplossing ervan' (p. 54). Wijs alle bewindslieden op de noodzaak rekening te houden met de afhankelijkheden en kwetsbaarheden die informatiedeling in ketens met zich meebrengt. Laat een multidisciplinair onderzoeksteam nog eens onderzoek doen naar wat er wel en niet goed gaat in de informatiedeling in ketens. Ontwikkel een scholingsprogramma. Geef de Digicommissaris en de Algemeen Rijksarchivaris een registrerende rol.

Fundamenteler probleem

De beide raden hebben naar eer en geweten geprobeerd de vragen van de minister van een waardevol antwoord te voorzien. De indruk die dit advies en de vorige van de afgelopen tien jaar achterlaten, is dat er iets fundamenteels aan de hand is dan dat de overheden samen niet in staat zijn om hun informatiehuishouding op orde te krijgen. De sleutel van het probleem zou wel eens de wens, om niet te zeggen noodzaak, kunnen zijn om bepaalde informatie *niet* met 'ketenpartners' te delen.

Sinds er organisatiesociologie is, is er aandacht voor de noodzaak van 'afsluiting'.

'De sleutel van het probleem zou wel eens de wens, om niet te zeggen noodzaak, kunnen zijn om bepaalde informatie *niet* met ketenpartners te delen'

Sociale systemen, zoals ook overheidsorganisaties dat zijn, zien zich tot op zekere hoogte genooddacht zich af te grenzen van hun omgeving. Anders komt er geen 'identiteit' van de organisatie tot stand waaraan werknemers hun professionele identiteit kunnen ontlelen ('Wat doe jij in het dagelijks leven?' 'Ik werk bij de it-afdeling van de Belastingdienst'). Een deel van de informatieuitwisseling binnen organisaties is gebaat bij het erop kunnen vertrouwen dat het 'onder ons' blijft – juist ook in relatie tot andere organisaties in de keten. Informatie is niet contextonafhankelijk. Voor een juiste betekenisgeving is de context van de organisatie waarin de informatie is geproduceerd onontbeerlijk. Die context gaat verloren bij het externe delen in de keten, met kans op misverstanden. De organisatie weet dat en stelt zich erop in door bepaalde informatie van deling af te schermen. Als beleidsadviseurs dit sociale aspect meer gaan problematiseren – en informatie niet langer als een 'ding' behandelen – zou een werkbare aanpak voor onze informatiehuishouding van Jan Steen wel eens een stap dichterbij kunnen komen. <

Frank Huysmans is redacteur van IP, bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur bij WareKenniss.

RODE WANGEN

Voorjaarskoorts? Opruimwoede? In de kelder van het ministerie van Infrastructuur en Milieu (I en M) werden historische vondsten gedaan. Met oog op de verhuizing naar de Haagse Rijnstraat moet I en M een leeg pand achterlaten. Na jaren werden in de kelder unieke boeken en kaarten gevonden, de droom van menig geschiedenisliehebber, ‘Parels van de Plesmanweg’.

Een van die parels is de ‘Atlas Factice’, een verzamelwerk van overzichts-, heemraad-, waterschaps-, polder- en rivierkaarten. In deze Atlas zijn kaarten verzameld die stammen uit de periode van 1611 tot 1743. Deze verzamelatlas is relatief zeldzaam en naar alle waarschijnlijkheid gemaakt door geëngageerde leden van de Staten van Holland voor de overheid. Volgens Gijs Boink, verbonden aan de afdeling collectiebeheer bij het Nationaal Archief, kunnen we deze Atlas Fractice wel als ‘de voorloper beschouwen van de Atlas der Nederlanden’.

Foto: Jan Willemsijn, verzameling Stadsarchief Rotterdam

Rode brandweerwagen tussen het puin, op de achtergrond het Rotterdamse Stadhuis, zomer 1940

Nationaal de aandacht trok de vondst door historicus/onderzoeksjournalist Gerard Groeneveld van het unieke want handgeschreven capitulatie document van Rotterdam uit de Tweede Wereldoorlog. Het document is ruim 75 jaar oud en is opgenomen in Groenevelts op 14 april verschenen boek *Frontstad Rotterdam 10-14 mei 1940*. Het Stadsarchief Rotterdam beschikt over een getypt afschrift. Het handgeschreven exemplaar hoort thuis in een Duits archief.

En alsof dit allemaal nog niet genoeg is, maakte het Stadsarchief Rotterdam de ontdekking van 34 kleurendia's van Rotterdam van kort na het bombardement bekend. Soms is de archivaris een ontdekkingsreiziger.

OP WEG NAAR ÉÉN VERENIGING

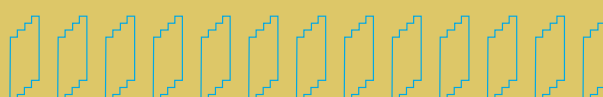
Drie besturen, op weg naar één vereniging: de vereniging voor informatieprofessionals. KNVI wordt per 1 januari 2017 de naam van de nieuwe vereniging die nu nog bestaat als de verenigingen Ngi-NGN, SOD en de huidige KNVI. De nieuwe organisatie vertegenwoordigt meer dan 200.000 professionals op het gebied van informatievoorziening en informatiebeheer. Hiermee loopt Nederland voorop in de vakontwikkeling en het samenbrengen van expertises binnen dit werkveld.

Op 12 april jl. hielden de drie besturen een bijeenkomst om de *roadmap* voor het samengaan dit jaar te bespreken. Het informeren en meenemen van de leden en van het internationale en nationale netwerk staat daarbij voorop. Het aantal producten en diensten voor de leden dat de gezamenlijke verenigingen te bieden hebben, wordt eerst samengebracht. Daardoor krijgen leden van de nieuwe KNVI een uitgebreid aanbod van bijeenkomsten, evenementen, een groot netwerk en toegang tot veel content. Informatieprofessionals kunnen daarmee hun vak optimaal bijhouden en blijven duurzaam inzetbaar en mobiel.

Informatieprofessionals vormen met hun expertise de motor voor de digitale transformatie die de maatschappij nu doormaakt. Toegang tot informatie, transparantie van overheden en bedrijfsleven, actief participerende burgers, digitalisering van de maatschappij, nieuwe technieken die mede richting bepalen voor de volgende generaties: informatieprofessionals maken dit mogelijk. In alle branches werken zij mee aan het mogelijk maken van de digitale transformatie. Of het nu om bibliotheken gaat of de documentaire informatiefuncties binnen organisaties, big data en data mining, werkzaamheden voor infrastructurele netwerken, inzet op gebied van informatiebeveiliging of het maken van apps en grote informatiesystemen, de architecturen voor organisaties, de besturing van organisaties en het projectmanagement: overal kom je informatieprofessionals tegen.

De nieuwe vereniging faciliteert deze vakmensen optimaal en is nationaal en internationaal dé gesprekspartner op het vakgebied. Voor meer informatie over de verenigingen en het proces van samengaan: zie samen.knvi.info.

KNVI

Koninklijke Nederlandse Vereniging
van Informatieprofessionals

KNVI-congres 2016: Do it Yourself

Kijken jullie ook al uit naar
het jaarlijkse congres?
Noteer alvast in je agenda:
op 10 november a.s. vindt het
jaarcongres weer plaats in
Nieuwegein!

Een groep enthousiaste vakgenoten
is al aan de slag om het congrespro-
gramma vorm en inhoud te geven.
Het thema voor dit jaar is "Do it
Yourself!" We gaan ons bezig-
houden met de permanente veran-
dering in ons vakgebied: wat voegt
de informatieprofessional toe aan
alle (technische) ontwikkelingen?

Wil je meedenken over de invulling
van het thema? Weet je een goede
keynotespeaker bijvoorbeeld?
Of wil je liever actief aan de slag in
de voorbereidingsgroep?
We horen graag van je, mail naar
info@knvi.net. Samen gaan we er
weer een inspirerend congres van
maken!

Algemene Ledenvergadering op 16 juni

*De toekomst van de KNVI is er één samen met Ngi-NGN en SOD.
Het bestuur legt het principebesluit voor aan de ALV. Dus: maak de
dag vrij en laat je stem horen.*

We zijn te gast op de KVAN-dagen in de Philharmonie te Haarlem.

Programma:

- 13.30 – 15.30: ALV
- 15.30 – 17.00: KNVI Innovation Award en PRISSMA Publieksprijs
- Aansluitend borrel

Wil je ook deelnemen aan het programma van het KVAN Jubileumcongres,
(de keynotes van Brewster Kahle van het Internet Archive en Ben Kafka,
auteur van *The Demon of Writing*, zijn van harte aanbevolen!) dan kan dat
natuurlijk: meld je dan aan op KVAN.nl/jubileumcongres/registratie.
Leden van de KNVI kunnen deelnemen tegen gereduceerd tarief.

.....

Word lid van de KNVI

Investeer in je
professionele toekomst!

Breid je netwerk uit, blijf op de
hoogte van de ontwikkelingen in je
vakgebied, neem deel aan een keur
van activiteiten, workshops, lezingen
en ontvang de IP gratis!

Ga naar knvi.net/word-lid

.....

Geert-Jan van Bussel

COLUMN

Drijfzand

Replicatie (of herhaalbaarheid) is een wetenschappelijk dogma. Het waarborgt de controleerbaarheid van onderzoek. Directe (of: zo exact mogelijke) replicatie is echter moeilijk.

In 2005 verscheen in *PLOS Medicine* 'Why most research findings are false', van de statisticus en epidemioloog John Ioannidis. Op basis van wetenschappelijk en statistisch onderzoek stelde Ioannidis dat de conclusies in 80 procent van de medisch wetenschappelijke publicaties onhoudbaar zijn. Hij onderbouwde dat, ook in 2005, in een artikel in de *Journal of the American Medical Association*. Het bleek dat 41 procent van de 49 meest geciteerde onderzoeksconclusies vanaf 1990 onjuist of ernstig overdreven waren. Bayer en Amgen, twee van 's werelds grootste pharmaceuticals, rapporteerden in 2011 dat zij in hun eigen laboratoria respectievelijk slechts 11 procent en 25 procent van eerder gepubliceerd onderzoek konden repliceren. In 2012 kon Amgen resultaten uit 6 van de 54 'landmark cancer papers' repliceren. Het geeft aan dat Ioannidis' conclusies dicht bij de waarheid zijn dan lange tijd werd gehoopt.

Vooral psychologisch onderzoek staat onder druk. Een artikel uit 2015 door een consortium van 270 wetenschappers (onder andere van de Universiteit van Amsterdam) concludeert dat 60 procent van de resultaten van psychologisch onderzoek niet replicerbaar is. Deze studie werd in maart dit jaar onderuitgehaald met het verwijt dat er geen directe replicatie was uitgevoerd, waarna

'De conclusies in 80 procent van de medisch wetenschappelijke publicaties zijn onhoudbaar'

Geert-Jan van Bussel is ondernemer en lector Digital Archiving & Compliance bij de Hogeschool van Amsterdam

het 'modder gooien' begon.

De vraag is of directe replicatie binnen mens- en gedragswetenschappen wel mogelijk is. Hans Strikwerda, hoogleraar bedrijfskunde aan de Universiteit van Amsterdam, vindt van niet. Het gedrag van mensen verandert immers in de tijd. In de bedrijfskunde liggen empirische waarnemingen bijvoorbeeld aan de basis van succesmodellen. Iedere

manager die daarmee werkt, verandert de empirie, waardoor replicerbaarheid onmogelijk wordt.

Bij conceptuele replicatie wordt dezelfde theorie getoetst aan nieuwe experimenten. Dit lijkt binnen de mens- en gedragswetenschappen meer voor de hand te liggen. Maar dat vereist wel veel van het *research data management* van de wetenschappelijke instituten. Het vereist niet alleen het bewaren van de gebruikte datasets, maar ook exacte vastlegging van de methodologie voor dataverzameling, -bewerking, -selectie, -massage, -analyse en -verificatie. Het vereist het vastleggen van zoek-, bewerkings- en analysecriteria. Het vereist het bewaren van de gebruikte versies van algoritmen. Het vereist informatiemanagement en archivering. Het vereist volledige (contextuele) transparantie in de gebruikte onderzoeksmethode, beschreven en gepubliceerd. Op grond van dergelijke vastleggingen zijn er initiatieven waarbij wetenschappers experimenten voor publicatie door andere onderzoekers (vrijwillig) laten herhalen en de resultaten in de uiteindelijke publicatie opnemen.

Het is een begin.

Tot dit wetenschappelijke usance wordt, is veel onderzoek echter niet herhaalbaar. Wetenschappelijk drijfzand dus. <

SOCIAL MEDIA

#InstaSwap laat Instagramvolgers kennismaken met andere collecties door andere ogen

Musea, archieven en bibliotheken zijn trots op hun collecties en laten dat weten via sociale media. Een nog steeds groeiend aantal instellingen doet dat met succes via Instagram. Pareltjes uit het bezit komen zo op een visuele manier bij een groot en vaak ook onverwacht publiek onder ogen. Nog leuker is om als organisaties daarbij samen te werken via een #MuseumInstaSwap. En het publiek kan aanhaken.

Door: Rob Coers

Tien Londense musea deden eind augustus 2015 mee aan een kortdurend Instagramproject: #MuseumInstaSwap, bedacht door Russel Dornan van de Wellcome Collection. De tien musea kregen als taak mee om in dat weekend een medewerker op stap te sturen naar een collegamuseum, en daar aan de hand van de museumcollectie de overeenkomsten met de eigen verzamelingen in beeld te brengen. De foto's, video's en teksten – voorzien van de hashtag #MuseumInstaSwap – vonden via het eigen Instagramaccount hun weg en de eigen Instagramvolgers konden zo op een bijzondere manier nieuwe musea ontdekken. Het resultaat was dat in het bewuste weekend, in Londen, meer dan driehonderd foto's werden gedeeld. In München, Italië en New York kreeg het idee navolging en groeit het aantal met #MuseumInstaSwap getagde foto's over de duizend. Russell Dornan: 'Het was fascinerend om in een geheel ander soort museum met een geheel andere collectie toch overeenkomsten te ontdekken. Dat leerde ons ook heel

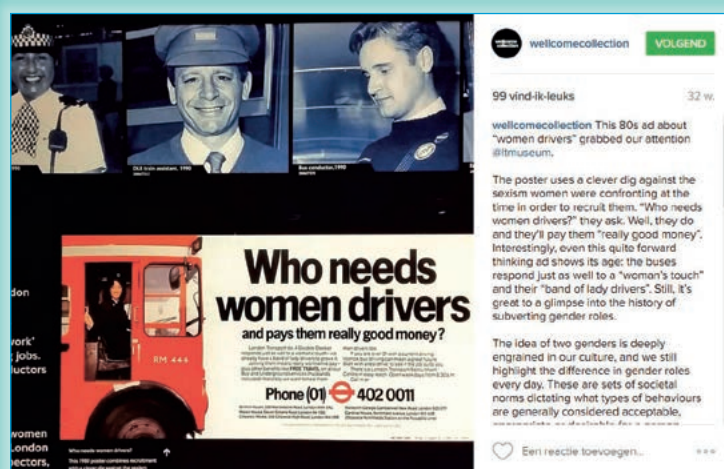
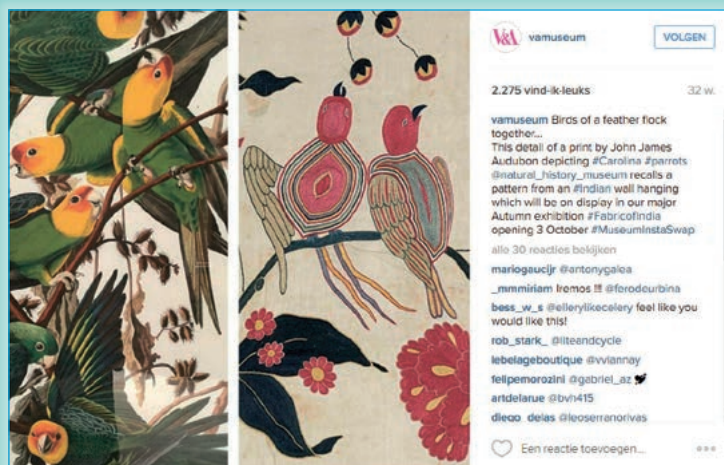
veel over de manier van presenteren, maar ook dat objecten met elkaar in verband konden worden gebracht.'

#MuseumInstaSwap in Nederland en Vlaanderen?

Absoluut! Het leuke van Dornans idee is dat er allerlei connecties tussen musea mogelijk zijn. Een kunstmuseum gekoppeld aan een erfgoedinstelling, het Rijksmuseum (ruim 57.000 Instagramvolgers) dat in Amsterdam op bezoek gaat bij Museum van Loon (562 volgers) of een lokaal-historisch museum (Haags Historisch Museum) koppelen met collega's in Antwerpen (Museum Aan de Stroom).

Bibliotheken en archieven?

De varianten liggen voor het oprapen! #BibliolnstaSwap laat het publiek kennismaken met de mensen en de collecties van andere bibliotheken en via #ArchiefInstaSwap toont het Stadsarchief010 welke schatten er over Rotterdam te vinden zijn in het Antwerpse Felixarchief.

InstaSwap of Instagram-account 'uitlenen'?

Het is op Instagram niet ongebruikelijk dat een account voor een korte periode in beheer komt van iemand anders. De bekendheid van de gast-Instagrammer zorgt ervoor dat de accounteigenaar extra exposure krijgt.

De museum-, bibliotheek- of archiefinstaswap laat collega-instellingen bij elkaar op bezoek gaan, maar die plaatsen hun fotografische indrukken op het eigen Instagramaccount.

Hoe regelen we het?

De tien deelnemende musea in Londen waren meteen enthousiast toen Russell Dornan hen benaderde. 'De door het lot aan elkaar gekoppelde musea fotografeerden dingen die een – vaak onverwachte – link met de eigen collectie of thema hadden.'

Zaken om te regelen zijn de data (in ons land rondom het Museumweekend of de Museumnacht?), even-

tuele reiskosten en gezamenlijke promotionele activiteiten via de (sociale) media. En uiteraard moeten deelnemende instellingen beschikken over een Instagramaccount of bereid zijn er een aan te maken.

Publieksparticipatie

De #MuseumInstaSwap is zeker niet bedoeld als onderonsje voor musea. Het publiek werd uitgedaagd om met dezelfde hashtag mee te doen, gestimuleerd door de vraag 'Als u een museum mocht richten, welke van de museumobjecten zouden dan een speciale plek krijgen?' Enkele tientallen foto's werden door museumbezoekers op Instagram gepost, maar eerlijkheidshalve voegt Dornan daar aan toe: 'Maar ik kan niet altijd zien of dat museummedewerkers zijn of echt mensen uit het publiek.'

Rob Coers, trainer/consultant sociale media in de bibliotheek- en informatiesector

JURIDISCHE KWESTIES

Webarchivering

Door: Raymond Snijders

Een redacteur, werkzaam bij
Beeld en Geluid, stelt de vraag:

Beeld en Geluid doet ook aan webarchivering (omroepwebsites die als context bij programma's bewaard worden). Mogen deze sites ook beschikbaar gesteld worden aan het publiek, in een vorm vergelijkbaar met de Wayback Machine? Hoe zit het met auteursrecht op de omroepwebsites? En krijg je dan ook te maken met het relatief nieuwe recht om vergeten te worden?

dat dit recht gaat botsen met een initiatief voor een webarchief.

Bij het archiveren van websites heb je echter wel te maken met het auteursrecht. Een website is altijd opgebouwd uit meerdere onderdelen: teksten (zelfgeschreven of van andere sites overgenomen), video's, foto's en/of andere afbeeldingen. Daarvan kunnen en zullen de rechten bij meerdere rechthebbenden liggen. Vaak rusten er ook andere intellectuele eigendomsrechten op onderdelen van websites zoals merkenrecht, naburige rechten, databankenrecht en portretrecht.

Bij webarchivering speelt auteursrecht een rol in alle fases van het proces. Het binnenhalen van een website (*harvesten*) gebeurt door een *crawler*, een robot die de website kopieert. Voor dat kopiëren heb je al meteen toestemming van (alle) rechthebbenden nodig. In Nederland is er geen uitzondering in de Auteurswet voor bedrijven of instellingen om dit te doen. Er is een uitzondering gemaakt voor sites die van de overheid zijn maar daar vallen omroepwebsites niet onder. Er is dus altijd toestemming nodig.

Ook bij het archiveren zelf zullen er (meerdere) kopieën gemaakt moeten worden en geldt hetzelfde toestemmingsprincipe. Ga je vervolgens dan een webarchief ook nog

beschikbaar stellen aan het publiek zoals het Internet Archive doet met de Wayback Machine? Dan schend je, zonder toestemming hiervoor, alle intellectuele eigendomsrechten die er maar te vinden zijn op al die sites.

Deze juridische problemen zijn de reden dat in Nederland de Koninklijke Bibliotheek voorzichtig omgaat met haar eigen webarchief. Er wordt toestemming gevraagd aan alle site-eigenaren voor het binnenhalen en archiveren. En het webarchief wordt alleen beschikbaar gesteld binnen het gebouw van de bibliotheek conform de uitzondering die bibliotheken hiervoor hebben in de Auteurswet.

Voor de Wayback Machine heeft het Internet Archive gekozen voor een andere aanpak: alle sites op het internet worden binnengehaald en opnieuw beschikbaar gesteld zonder toestemming te vragen waarbij site-eigenaren de mogelijkheid hebben om hun site te laten verwijderen. De Wayback Machine maakt hiervoor gebruik van de fair use-bepaling in de Amerikaanse Auteurswet die we niet kennen in de Nederlandse Auteurswet.

Als het Nederlandse Beeld en Geluid echter gearchiveerde omroepwebsites, vergelijkbaar met de Wayback Machine, beschikbaar wil maken aan het publiek dan is er dus *expliciet toestemming nodig* van alle rechthebbenden. Hiervoor zullen dus ook specifiek afspraken gemaakt moeten worden met de omroepen en de betrokken rechthebbenden.

Raymond Snijders, senior informatiebemiddelaar bij Hogeschool Windesheim

AGENDA

9-10 mei ■ 24TH EBLIDA ANNUAL COUNCIL MEETING & EBLIDA-NAPLE CONFERENCE ■

Den Haag ■ www.eblida.org

17-18 mei ■ PASTEUR4OA/ FINAL CONFERENCE ■

Green Light for Open Access: Aligning Europe's OA Policies ■ Amsterdam
■ www.pasteur4oa.eu

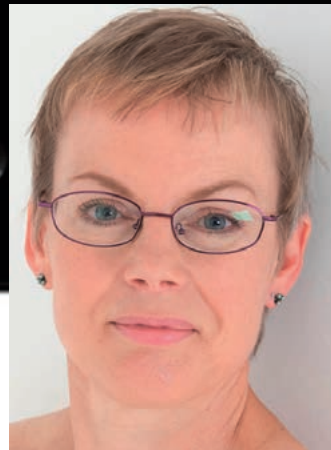
20 mei ■ EHUMANITIES

■ What have we learned from five years of Computational Humanities? ■ Amsterdam
■ www.clariah.nl

9 juni ■ CLICKNL: CULTUREEL ERFGOED IN VIRTUAL REALITY ■

Hilversum ■ www.clicknl.nl

Marja Kingma werkt sinds 2011
als curator Dutch Language
Collections bij de British
Library in Londen.

WERKRITUELEN

Marja Kingma

Je manier van werken?

Georganiseerd.

Wat voor mobieltje heb je? En wat voor computer?

Daar komen ze: iPhone 6, iPad mini,
iMac en Sony VAIO.

Onmisbare programma's?

Zonder Windows en MS Office kom
ik niet ver. Voor thuiswerk vertrouw
ik op CITRIX.

Heb je zoals vele Londenaren een kleine kantoorruimte?

Ik bof dat onze afdeling over
veel ruimte beschikt, met name
om collectiestukken te kunnen
uitstallen en bestuderen.

En met uitzicht?

Ja! Vanaf de derde verdieping,
waar onze afdeling European and
Americas Studies gehuisvest is,
heb ik een fantastisch overzicht
over het atrium. Overal zie ik men-
sen werken. Volwassenen, maar
ook hele schoolklassen – en dat
maakt het gebouw heel levendig.

Werk je met een to-do-lijst?

Eentje?! Ik maak diverse actie-
lijsten, met gedetailleerde notities
over de volgende stappen voor
een project of taak. Ook maak ik
gebruik van Tasks in Outlook.

Zonder welk apparaat kan je niet leven?

Mijn koffiezetapparaat met
timer! Als ik 's ochtends naar
beneden ga, komt de geur van
koffie me al tegemoet.

Luister je tijdens het werk naar muziek?

Nooit behoefte aan gehad.

Maken social media onderdeel uit van je werk?

Ik twitter, schrijf stukjes voor het
afdelingsblog en zit op Yammer.
Privé: actief op LinkedIn, Twitter
en Facebook. Onlangs heb ik een
account op Pinterest en Instagram
aangemaakt – nu moet ik er nog
iets mee gaan doen.

24/7 aan het werk?

Nee, zeker niet. Ik beperkt werk-
gerelateerde evenementen na kantoor-
tijd tot twee, maximaal drie per week.

Als je een klus hebt afgerond, neem je dan de tijd om stil te staan bij het eindresultaat?

Te weinig. Heel af en toe schrijf ik een
blogpost over een afgerond project.

Wat lees je nu?

Voor werk: *Boekenwereld*. Privé: ik
ga binnenkort de Marathon Rotter-
dam lopen, dus ik verslind alles wat
hiermee te maken heeft.

Hoe laad je je eigen 'batterij' op?

Het liefst train ik roofvogels. Prach-
tig om zo'n vogel, gezeten op je
hand, af en aan te laten vliegen.

Het beste advies dat je ooit van iemand kreeg?

Blijf trouw aan jezelf. Dat klinkt
simpel, maar is het niet.

U wilt

een gedreven professional
maar met backing van collega's

U wilt

zaken doen met een bedrijf
maar een zzp'er geleverd krijgen

U wilt

één aanspreekpunt voor
alle SharePoint-disciplines

Dan is er voor u

– geheel op maat – dé coöperatie
gespecialiseerd in alle facetten van
SharePoint en haar implementaties
en de daarmee gepaard gaande
veranderingen:

FairPoint coöperatie U.A.

www.fairpoint.coop

PRAKTISCH

LIFEHACKING

Een browser voor onze vrienden

Begin april lanceerden de voormalige makers van de browser Opera de 1.0-versie van hun nieuwe browser, genaamd Vivaldi. Ze noemen het zelf 'een browser voor onze vrienden'. Een browser die snel is, maar ook rijk aan functionaliteit, die uiterst flexibel is en die de gebruiker vooropstelt. Hoe bevalt-ie in de praktijk?

Door: Leen Liefsoens

Het ging met de ontwikkeling van Opera de verkeerde kant op, aldus de makers van Vivaldi. De browser stond niet meer ten dienste van zijn gebruikers. Er moest dus een nieuwe browser komen waarbij dat wel weer het geval was.

Wanneer je Vivaldi na installatie voor de eerste keer opstart krijg je meteen de mogelijkheid om de browser naar je eigen wensen in te richten. En in tegenstelling tot veel andere browsers, waarbij eerst extensies toegevoegd moeten worden om bepaalde functionaliteit te verkrijgen, zit in Vivaldi standaard al tal van opties. Beginnend met een krachtig tabbeheer. Voor elke aflevering van de rubriek *Lifehacking* doe ik veel online research en dus groeit het aantal tabs in mijn browser met de minuut. Vivaldi laat door eenvoudig sleepwerk toe dat je tabs stapelt in overzichtelijke lijstjes. Je kan trouwens kiezen waar je de tabbalk wilt hebben: boven, zoals bij andere browsers, maar ook onder, links of rechts is mogelijk. Daarnaast biedt Vivaldi een handig zijpaneel waarin je bladwijzers, downloads en notities staan.

Nog zo een mooie standaard optie: het maken van aantekeningen

bij webpagina's. En in het zijpaneel schuilt ook een minibrowser. Dit staat je toe om bijvoorbeeld je Google-resultatenpagina op een kleine maar overzichtelijke manier in beeld te houden zonder dat je er een afzonderlijke tab voor moet openhouden.

Via het optiemenu kan je zowat alles aanpassen in Vivaldi. En vind je daar toch niet wat je zoekt, dan kan je nog altijd terecht bij de Chrome Web Store voor het installeren van extensies. Het uiterlijk blijft lekker minimalistisch en bij installatie is de keuze voor een portable versie (geen administratorrechten vereist) ook standaard aanwezig. Download via vivaldi.com/download.

Na het testen voor deze review is het voor mij duidelijk: Vivaldi is een blijvertje. <

Leen Liefsoens is redacteur van IP en senior informatiespecialist bij de bibliotheek van de Haagse Hogeschool

#IPLINGO

Bibliotheek®

Door: Edwin Mijsbergen

In deze aflevering van #IPLINGO geen aandacht voor een woord, maar voor een symbool: de R met een cirkeltje, het Amerikaanse symbool voor een geregistreerd handelsmerk. Dat symbool plakte de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) achter het woord *bibliotheek*, in een bericht dat op 12 april op de website werd gedeeld, onder de titel 'Positioneringsstatement voor de Bibliotheek®'. Over het symbool schreef ict-jurist Arnoud Engelfriet in 2008: 'Het ®-teken staat voor "registered trademark" en komt, zoals wel meer rare tekens, uit de Verenigde Staten. In Nederland is er geen wettelijke regeling over hoe je aanduidt dat iets een geregistreerd merk is. De reden dat de VS wel zoiets heeft, is omdat het hebben van een geregistreerd merk voordelen oplevert boven een ongeregistreerd merk. Bij ons bestaat het hele idee van een ongeregistreerd merk niet eens.'

Laat ik vooropstellen dat ik het een heel goede zaak vind dat bibliotheken bezig zijn met hun identiteit en positionering. In de aandachtseconomie ontom je niet aan investeringen in marketing. Als publiek instituut moet je net zo goed als commerciële partijen je stinkende best doen om zichtbaar en relevant te blijven. Ik vraag me echter wel af of de weg die openbare bibliotheken in Nederland zijn ingeslagen de juiste is. Ik volg de reclamecampagnes van bibliotheken al een paar jaar met argusogen en constateer keer op keer dat ze een toon hebben die ik persoonlijk niet bij bibliotheken vind passen. Die toon is mijns inziens te onpersoonlijk, te bedacht en te commercieel.

Dat heeft alles te maken met de partijen die worden ingehuurd om de campagnes te voeren.

In het bijbehorende, uitgebreide Positioneringsstatement (zie tinyurl.com/grh6wm5) lees ik dat op basis

van het document aan drie reclamebureaus is gevraagd te 'pitchen' voor een landelijke campagne. Laten we dan maar hopen dat het een bureau is dat snapt dat een handelsmerk niet goed past bij publieke instellingen. Daar zien we veel liever de symbolen van creative commons en open access, om maar eens iets te noemen. Dat zou pas positioneren zijn. <

Edwin Mijsbergen, redacteur van IP en freelance informatiespecialist

Werk van
Ronald Tolman

© Ronald Tolman

EXPOSITIE

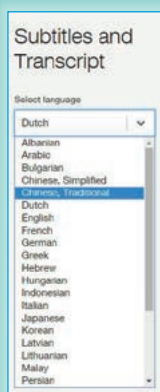
Tegen de wind in lezen

In het kader van '2016 Jaar van het Boek' brengt het Letterkundig Museum in Den Haag van 12 mei t/m 4 september *Tegen de wind in lezen*. Een tentoonstelling over de relatie tussen literatuur en beeldende kunst, aan de hand van het werk van schilder, beeldhouwer en etser Ronald Tolman. Zijn werk is zeer divers, maar een van de constanten is de literatuur. Niet alleen heeft zijn werk van zichzelf al een narratief karakter, literatuur is voor Tolman ook een belangrijke inspiratiebron. www.letterkundigmuseum.nl <

DAT ZOEKEN WE OP TED

TED is beroemd geworden om zijn congressen en lezingen. De kwaliteit ligt hoog, door de interessante onderwerpen, de korte en krachtige presentaties en de kundige, speciaal voor hun optreden getrainde sprekers. In zoekresultaten van Google of YouTube kom je regelmatig TED-lezingen tegen. Maar hoe zit het met hun eigen zoekfunctie?

Door: Eric Sieverts

De afkorting TED staat voor 'Technology, Education, Design'. Dat zijn de drie terreinen (en liefst eigenlijk combinaties daarvan) waarop TED zijn congressen en lezingen organiseert. Videoregistraties van alle intussen meer dan 2100 lezingen zijn op de site te vinden. Daarnaast is er ook nog 'TEDx'. Dat zijn 'independently organized events' die in allerlei plaatsen worden gehouden. Daarvan zijn er intussen ruim 30.000 video's uit meer dan 130 landen. Daarbij ook bijvoorbeeld lezingen van vakgenote Daphne Depassé (op TEDx-Ede – of all places) en van onderwijsman Jelmer Evers. Anders dan van de 'echte' TED-lezingen zijn hiervan geen transcripties beschikbaar.

Nauwelijks zoekfunctionaliteit

De zoekmogelijkheden van de site vallen erg tegen. Als je meer termen intikt, wordt automatisch een AND-relatie gelegd. En met aanhalingstekens kun je naar exacte zinnen zoeken. Maar daar blijft het ook bij. Geen OR- of NOT-mogelijkheden, geen truncatie en er wordt niet automatisch op woordstammen gezocht. Door het ontbre-

ken van OR betekent dit dat je voor alle varianten van een zoekwoord, zelfs voor enkel- en meervoud, telkens aparte zoekacties moet doen.

Veel content, maar niet doorzoekbaar

Interessant is dat van de echte TED-lezingen niet alleen de videoregistraties, maar ook de woordelijke transcripties aanwezig zijn. En dat vaak in meer dan één taal. Bij populaire lezingen, zoals die van Tim Berners Lee, kunnen dat wel 25 of meer talen zijn. Maar helaas, al die tekst wordt niet doorzocht. Het zoeken beperkt zich tot de metadata van titel, samenvatting en naam van de spreker. Ook aanwezige details over de sprekers en commentaren en discussies die aan lezingen zijn toegevoegd, neemt TED's eigen zoekfunctie niet mee.

TED of TEDx

Het is soms onduidelijk waarin je precies zoekt. De TED-site zelf heeft twee zoekingen. Via het standaard zoekvenster rechtsboven zoek je in de TED-lezingen, in gegevens over sprekers, in aanwezige playlists, in TED-blogposts, in andere sitepagina's en ook op bijeenkomsten van TEDx. Maar bij dat laatste niet naar de individuele lezingen. Resultaten worden ook in deze categorieën uitgesplitst. Daarnaast kun je op de pagina met een overzicht van alle '2100+ talks' naar alleen lezingen zoeken. Dat biedt ook filters op algemene onderwerpscategorieën, taal en lengte van de lezing. Maar zoekacties hier leveren veel minder op. Met 'statistics' vind je bijvoorbeeld 25 lezin-

gen, terwijl er in het gewone zoekresultaat 122 overblijven als je op lezingen inperkt. Als je specifiek naar de TEDx-site gaat (tedxtalks.ted.com), is daar ook een zoekmogelijkheid, waarmee je wel (alleen) naar individuele TEDx-lezingen zoekt.

Google vindt wel alles

In Google-zoekacties scoren TED-resultaten altijd hoog. De site heeft dan ook een pagerank van 8. Alleen sites als Wikipedia, Facebook, MIT of Google zelf scoren nog één puntje hoger. Als je met Google specifiek naar TED-lezingen zoekt, heb je wel alle gewenste zoekfunctionaliteit ter beschikking. En daarmee wordt ook alles doorzocht, inclusief de volledige tekst van TED-transcripties. Als je alleen naar echte TED-lezingen wilt zoeken, zowel de video's als de transcripties, kun je je zoekactie beperken tot `site:ted.com/talks`. Als je dan bijvoorbeeld nog `inurl:language=fr` aan je zoekvraag toevoegt, beperk je je tot zoeken in Franse transcripties. Met `site:ted.com/videos` beperk je je tot de TEDx-video's (zonder transcripties). Het voorgaande maakt duidelijk dat Google de enige zinnige zoekingang is om naar TED-lezingen te zoeken. Met zijn wel heel beperkte zoekmogelijkheden voert TED moeiteloos de ranglijst aan van slecht presterende zoeksystemen die we in deze serie tegenkwamen. En dat waren er al opmerkelijk veel.

Eric Sieverts, redacteur van IP en freelance docent en adviseur

Frank Huysmans

COLUMN

Boekenhelden van Timboektoe

Er zijn weinig dingen die zoveel walging oproepen als de vernietiging van cultuurschatten. In het bijzonder het moedwillig vernielen van boeken. De boekverbrandingen in nazi-Duitsland, het aan flarden schieten van de bibliotheek van Sarajevo in 1992 – als er al gradaties bestaan in barbaarsheid, horen de boekverbranders bij de koplopers.

Maak kennis met Abdel Kader Haidara, bibliofiel en -thecaris te Timboektoe. Van zijn vader erfde hij een imposante boekenverzameling die vele generaties teruggaat. Een collectie die verhaalt over de bloeitijd van de Malinese stad in de vijftiende en zestiende eeuw, tijden van een vredelievende, tolerante, bijna humanistische islam. Boeken waarvan het bestaan door Verlichtingsfilosofen als Hume, Kant en Hegel, neerkijkend op het Afrikaanse continent en zijn bewoners, voor onmogelijk was gehouden.

De vroegere Libische heerser Khaddafi was als zelfbenoemd erfgenaam van het Sahara-berbervolk Toeareg zo gecharmeerd van de boekenschat dat hij in 1996 vijf historici en archivariissen naar Haidara stuurde met een koffer vol geld. 'Noem je prijs.' Haidara bleef uiterlijk kalm en maakte vriendelijk doch beslist duidelijk dat deze cultuurschat in Mali behoorde te blijven.

Met lede ogen ziet Haidara in maart 2012 aan hoe zijn stad wordt ingenomen door Toearegs en 'Al Qaida in de Islamitische Maghreb'. Mede door schenkingen van westerse donoren heeft de boekencollectie van Timboektoe internationale faam opgebouwd. Doodsbenauwd dat

'Kisten met boeken worden op ezelkarren vervoerd naar safe houses in de stad'

Frank Huysmans is redacteur van IP, bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur

de 'Islamitische Politie' de boekenschat uit de vijfenveertig (!) bibliotheken in de stad zal halen en vernietigen, verzint Haidara een list.

Van de Amerikaanse Ford Foundation heeft hij een subsidie gekregen om in Oxford Engels te gaan studeren. Twaalfduizend dollar staat geparkeerd op een spaarrekening in de hoofdstad Bamako.

Op zijn vraag of hij dat geld mag gebruiken om de collecties te redden, maakt de Foundation het binnen drie dagen vrij. Familieleden en vrienden kopen er alle metalen en houten kisten mee die ze kunnen krijgen, zelfs in steden verderop. In de nachtelijke uren stoppen ze de boeken in de kisten. Die worden de dag erna op ezelkarren vervoerd naar diverse safe houses in de stad. Een zeer kostbaar deel smokkelt Haidara naar het onbezette zuiden van Mali. De vrees voor vernietiging van deze uitingen van een gematigde islam is gegrond. Als de nieuwe heersers zeggen dat ze de boeken ongemoeid zullen laten, zijn er maar weinigen die dat geloven. Het ongeloof wordt versterkt door de beeldenstorm die op moskeeën en begraafplaatsen wordt losgelaten.

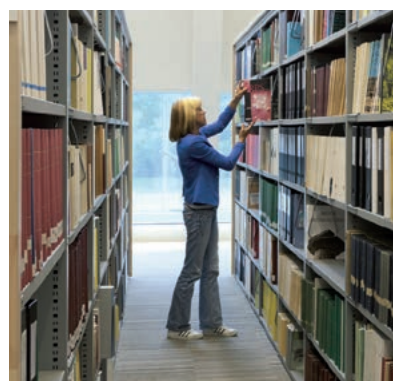
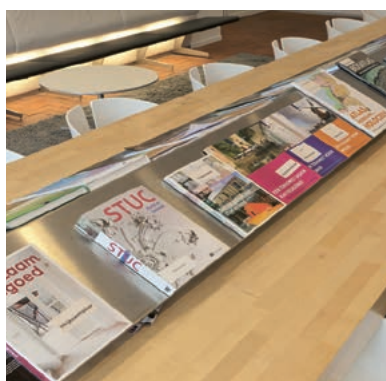
Doortastendheid, diplomatie en durf redden de boeken van Timboektoe. Er zijn vele helden in het verhaal. De vrijwilligers die de boeken verstoppen. De Franse militairen die de islamistische strijders verslaan en het noorden van Mali bevrijden. De Ford Foundation die Haidara geloofde toen hij zei dat hij hun geld beter kon gebruiken dan voor een cursus Engels in Oxford. En schrijver Joshua Hammer, die dit verhaal boekstaafde onder de titel *The Bad-Ass Librarians of Timbuktu*.

<

EEN BRON VAN KENNIS

Meer dan 3000 klanten gebruiken onze software wereldwijd, van academische collecties tot openbare bibliotheken!

Axiell ALM is een vooraanstaand leverancier van collectie management systemen voor bibliotheken, archieven en musea. Adlib Bibliotheek is een professioneel softwarepakket voor informatiemanagement, kennismanagement en catalogusbeheer en wordt gebruikt in tal van bibliotheken, mediatheken en documentatiecentra in o.a. het (hoger)onderwijs, de gezondheidszorg, juridische instellingen en bedrijven.

Adlib Bibliotheek is gebaseerd op internationale standaarden en beschikt onder meer over uitgebreide thesaurusfunctionaliteit en koppelingen met digitale media. Adlib Bibliotheek kan naadloos aangesloten worden op onze Archief- en Museummodules zodat één volledig geïntegreerd systeem ontstaat. Uiteraard kan Adlib Bibliotheek uitgebreid worden met diverse online services en onze uitleen-, tijdschriften- en bestelmodules.

AXIELL ALM Netherlands BV
Postbus 1436, 3600 BK Maarssen
Nederland

† +31 (0)346 58 68 00
ALM.sales@axiell.com
alm.axiell.com

AXIELL
ARCHIVES LIBRARIES MUSEUMS